Г 90595

Илм — ўзни билмакдир

МАЪРИФАТ

MARIFAT

معرفت

Халқ зиёлилари газетаси

1931 йилдан чиқа бошлаган

1995 йил 31 май, чоршанба

Баҳоси сотувда эркин нархда.

22 (6668)

ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚ ШОИРИ ЗУЛФИЯ ХОНИМГА

Сизни, ўз элига ҳам, ўзга элларга ҳам бирдай азиз шоирамизни асл донишмандлик фасли — муборак 80 ёшингиз билан самимий табриклайман.

Сиз замонамизнинг забардаст шоири ва жамоат арбоби сифатида Ўзбекистоннинг жарангдор овози бўлдингиз, деб айтсак асло муболаға бўлмайди. Жаҳон минбарларида янграган шеърларингиз — Шарқ аёлининг ақлу закоси, фазлу камолидан носб нишонадир.

Муҳтарама Зулфия хоним!

Сиз латиф ижодингиз билан миллионлаб кишиларга эзгулик, муҳаббат ва садоқатдан сабоқ бердингиз.

Ҳаёт сизни ҳар доим ҳам аягани йўқ. Аслида бу ёруғ дунёда айрилиқ ва ҳижрон азоби ҳамманинг ҳам бошида бор, аммо ғам-андуҳларни матонат билан маҳв этган, армонларидан тирик орзулар яратган, тоғдек бардоши билан садоқат ва вафо рамзига айланган сиз каби аёллар жуда кам топилади.

Сиз Гулбаданбегим, Зебуннисо, Увайсий, Нодирабегим каби Шарқнинг буюк фозила аёллари бошлаган анъаналарни бойитиб, янги поғонага кўтардингиз. Меҳрибон ва талабчан устоз Зулфияхонимнинг маҳорат мактабидан кўплаб ёш истеъдодлар баҳраманд бўлдилар.

Истиқлол руҳи сизни, ижодингизни янада яшартириб юборди. Мафтункор шеъриятингиз ёшлик нафаси билан қайта учқунланди.

Сизнинг, эл ардоғидаги етук ижодкор, моҳир таржимон, атоқли ношир-муҳаррир ва жамоат арбобининг таваллуд куни миллий байрам сифатида нишонланиши мустақил давлатимиз ҳаётида катта воқеа. Бу қутлуғ сана истиқлол замонида, ёруғ кунларда ўтаётган миллионлаб мухлисларингизнинг қувончига қувонч қўшиши жуда табиийдир.

Шундай эзгу лаҳзаларда сизни яна бир бор чин дилдан муборакбод этаман.

Улуғ халқимизнинг севимли шоирасига, муҳаббат ва ҳаёт куйчисига мустаҳкам соғлиқ, ижод ва илҳом завқи доимо ёр бўлсин!

Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти.

БЕЛОРУС ТУПРОҒИДА УЧРАШУВ

Юртимизнинг бугуни турли сиёсий воқеалар билан тўкисдир. Қозоғистонда Ўзбекистон кунларининг ўтказилиши, Покистон Бош вазири Беназир Бхуттонинг ташрифи унутилмас воқеалардир.

Республикамиз Президенти И. А. Каримовнинг Белоруссия пойтахти — Минскка ташрифи ҳам Ўзбекистоннинг келажагини ўйлаб қилинган қутлуғ сафар бўлди. Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигига аъзо 12 та давлат раҳбари бу ерга жамулжам бўлишди.

Ўзбек ва белорус халқининг яқин ўтмишдан бери вужудга келган дўстлиги, ҳамкорлиги бу давлатлар раҳбарларининг учрашувида яна ҳам мустаҳкамланади, деб ҳисоблаш мумкин. Иккинчи жаҳон уруши йилларида бошпанасиз, ота-онаси, қариндош-уруғларидан жудо бўлган минглаб белорус болалари осойишта ва бехавотир Ўзбекистонга кўчирилганда халқимиз уларни бағрикенглик билан қарши олди. Ҳозирги вақтда ўзбек хонадонларида Белорусия жиҳозларини кўплаб учратиш мумкин — бу икки халқ орасида бир-бирларининг турмуш тарзларига қизиқиш кучаяётганини кўрсатади.

Белорус Президенти А. Лукашенко давлат раҳбари этиб сайланганда биринчи сафари Ўзбекистонга бўлган эди. Бинобарин, давлат раҳбарики, юртимизга чексиз ихлос ва қизиқиш билан қараётган экан, белорус халқи ҳам ана шу туйғу билан яшашига шубҳа йўқ!

Минск учрашувларининг аҳамиятини кенг маънода оладиган бўлсак, дўстликни, ҳамкорликни мустаҳкамлаш масаласига, давлатлар ўртасидаги алоқаларни кучайтиришга ҳам эътибор берилди. Давлат раҳбарларининг кенгашида ягона валюта қўмитасини тузиш, Мустақил Давлатлар чегараларини мустаҳкамлаш, иқтисодий интеграцияни кучайтириш каби масалалар муҳокама қилинди. Қўйингки, Минск учрашувларида МДҲ га аъзо давлатлар раҳбарлари 20 дан зиёд муҳим сиёсий ва иқтисодий масалалар юзасидан ўзаро фикрлашиб олдилар.

Минск учрашувлари Ўзбекистон учун ҳам аҳамиятли ва манфаатли бўлди.

ИМТИҲОН ТОНГЛАРИ

«Бугун мактабимизда катта тантана. Бугунги тонг ўзгача. Кечагина мактаб остонасига илк бор қадам қўйган жажжи кичкинтойлар, бугунги битирувчилар. Яна бир неча дақиқадан сўнг улар учун сўнгги қўнғироқ янграйди. Бу шўх болаликнинг тугалланишидан, ёшларнинг масъулиятли даври бошланишидан дарак беради».

Умр — йилдирим. Муҳаббат Назарова номли мактаб директори Марфуа Аҳмаджонованинг битирувчилар ҳақида «кечаги жажжи кичкинтойлар» дея эслаган дамлари ҳам ўтмишга айланиб ургурди. Сўнгги қўнғироқ ҳам энди хотираларда янграмоқда. Алқисса, имтиҳон тонглари бошланди. Саҳар ёруғида уйқудан эндигина кўз очган барча-барча болаларнинг шуурида даставвал ёришган фикр ҳам шул: ҳаётнинг илк имтиҳонларини аълога топшириш.

Юқоридаги мактаб илмий бўлим мудираси Башорат Маъдиеванинг таъкидлашича, имтиҳонлар олдидан ўқитувчилар ҳам ўқувчилардан кам ҳаяжонланмаяптилар. «Биз учун ғалвирни сувдан кўтарадиган пайт келди, — дейди Башорат опа. — Қайси ўқитувчи дарсни қандай ўтганлиги, болаларга қай даражада билим бера олганлиги имтиҳонлар давомида маълум бўлади. Мана, мактабимизда имтиҳонлар кўтаринки руҳда бошланди. Ҳамманинг кайфияти яхши. Айниқса, 5-синф ўқувчиларида (биринчи бор имтиҳон топшираётганликлари боис) бўлажак синовларга болаларча қизиқиш кучли...».

Дарвоқе, 70-ўрта мактаб Юнусобод туманининг намунали мактабларидан бири. Бу ерда Мирзо Юсуф, Бодомзор, Ғиёс Умаров, Фирдавсий ва Шивли маҳаллаларидан болалар келиб ўқишади. Барча маҳалла қўмиталари билан мактаб ўртасида яхши алоқалар йўлга қўйилган. Ўқувчилар билимини янада ошириш йўлида олийгоҳ мударрисларининг ҳам дарсларга жалб этилиши диққатга сазовор. (Юқори синф ўқувчилари белгиланган қўшимча соатларда Тошкент алоқа олийгоҳига бориб дарс тинглашади). Шунингдек, мактабда табиий фанларни чуқур ўргатишга ихтисослашган синфлар тузилганлигини ҳам ибратли ишлар қаторида таъкидлаб ўтиш жоиз.

Айни пайтда мактабда синф хоналарини келгуси ўқув йили учун пухта таъмирлаш ва жиҳозлаш юмушлари ҳам қизғин бормоқда. Бунда Юнусобод туман ҳокимлиги ҳиммат кўрсатиб, беминнат ёрдамини аямаяпти.

Эрта тонгданоқ мактаб саҳнида ҳозир бўлган шогирдларига назар ташлар эканлар, ўқитувчилар дилларида бир қониқиш туядилар. Кўнгиллари тўлади: «Шукр, ўқувчиларимиз барчаси ҳам келажак ҳаётда ўз ўрнини топа биладиган эсли-хушли болалар. Ҳадемай имтиҳонлар ҳам тугайди. 65 нафар битирувчи йигит-қизларимиз мактаб билан хайрлашиб, мустақил ҳаётга қадам қўядилар. Аммо улар ўз мактабларини, илк сабоқ берган мураббийларини асло унутмайдилар. Ана, Бахтиёр, Фазилат, Гулбаҳор, Зоҳид, Хуршид, Нодир, Дилдора, Азиза, Дилфуза... Эҳ-ҳе, барчаси ҳам аълочи битирувчиларимиздан».

Келинг, уларнинг ҳаётда ўз ўринларини топишларига, устозлари юзини ерга қаратмасликларига биз ҳам ишонайлик, тилакдош бўлайлик!

Икром ИСКАНДАР.

Янги ўқув йилига тайёрмисиз?

ЮТУҚЛАРИМИЗ АСОСИ

Гоҳ у ерда, гоҳ бу ерда қулоққа бир эшитишда ноxуш, аслида эврилишлар даврига хос гапларни эшитиб қоласиз: «Фалон муаллим касбини ўзгартирибди», «Фалон ўқитувчи тижоратга ўтиб кетибди»... Мен бу гапларнинг ҳеч бирини «ҳазм» қилолмайман. Бугунги кунда, зоҳиран қараганда, тижоратчилар ютиб кетаётганга ўхшайди, яхши яшагандай ҳам кўринади. Лекин ҳеч қайси замонда муаллимлар хор бўлишмаган, бўлишмайди ҳам. Бошқа соҳа кишиларига қараганда турмушимиз анча яхши. Нимаки қийинчилик бўлса, ҳаммаси ўткинчи. Эҳтимол, ўша собиқ касбдошларимиз ўзларини ҳақ деб билишар, оилавий шароити шуни тақозо қилгандир. Нима бўлганда ҳам уларни мен касбига садоқати йўқ кишилар, деб ҳисоблайман. Аммо... ўзим бошқараётган жамоага қараб туриб бу касбдошларимнинг бошқа соҳага ўтиб ишлашларига ҳеч ишонмайман. Аҳил, ишчан, касбига содиқ жамоа бўлса, уларга маорифпарвар ҳокимият доимо кўз-қулоқ бўлиб турса, бундай таълим-тарбия масканидан ҳеч ким бошқа соҳага ўтиб кетмайди.

Бир йиллик меҳнат фаолиятимизни сарҳисоб қилсак, йилимиз сермазмун ва серҳосил бўлибди. 31 та синф бўлиб, она тилидан иқтидорли синф, рус тили фанини чуқур ўрганадиган синфлар, психологик синов орқали иқтидорли 1-синф ташкил этилган.

Жамоамизда қилинадиган барча ишлар ва тадбирлар мунтазам ўтказиладиган педагогика кенгаши ва директор ҳузуридаги йиғилишларда режалаштирилади ва чиқарилган ҳар бир қарор қаттиқ назорат қилинади. Айни кунда рейтинг усулида ўқитувчилар иш фаолияти таҳлил қилиниб, эришилган ютуқлар учун рағбатлантиришга катта эътибор берилаяпти. Шу ўқув йили давомида 28 ўқитувчи ва тарбиячи навбатдаги ва навбатдан ташқари аттестациядан ўтказилди. Унда 2 ўқитувчига олий тоифа, 10 ўқитувчи ва тарбиячига 1-тоифа, 16 ўқитувчи ва тарбиячига 2-тоифа берилди. Қилинадиган ҳар бир иш таҳлили муаллимни ўз устида мунтазам ишлашига ва ўз фани юзасидан турли ютуқларга эришишга ундайди.

Рейтинг усули ўқитувчини масъулиятли касб эгаси эканлигини тасдиқловчи омилдир. Таълимни кучайтириш учун ойнинг 4-ҳафтасидаги услубий кунда барча фанлардан очиқ дарслар кузатилиб, турлича дарс бериш усуллари ўрганилаётир. Юқоридаги омиллар туфайли мактабимиз нафақат туманда, балки вилоятда ҳам олдинги ўринни эгаллаётган билим маскани бўлиб бормоқда. 1994-1995 ўқув йилида рус тили, география, тасвирий санъат ва чизмачилик фанларидан туман миқёсида, ҳарбий таълим, жисмоний тарбия, бошланғич таълимдан вилоят миқёсида амалий анжуманлар ўтказилиб, ўқитувчиларимизнинг иш тажрибалари оммалаштирилди.

Жамоамиз тумандаги 51 та мактаб ўртасида бошланғич синфлар олимпиадаси, санъат кўриги, «Шунқорлар» ҳарбий спорт кўриги, ўлкашунослик танловлари бўйича фахрли 1-ўринни, техник-ижодкорлик кўригида 2-ўринни, Ғалабанинг 50 йиллигига бағишланган бадиий чиқишда 3-ўринни эгаллади. III босқич вилоят фанлар олимпиадасида немис тили, ҳуқуқшунослик фанларидан юқори ўринлар насиб этди.

Бу йил спортчиларимиз туман спартакиадасида 2-ўринни эгалладилар. Спортдаги энг катта ютуқларимиздан бири бу Президентимиз фармони билан ўтказилаётган «Соғлом авлод учун» кўрик-танловидаги ютуқларимиз бўлди. Вилоятда биринчиликни олган ёш спортчиларимиз республика беллашувларида иштирок этиш ҳуқуқини қўлга киритдилар.

Мактабимизда таълим-тарбия билан бир қаторда унинг узвий қисми ҳисобланган теварак-атрофни ободонлаштириш, таъмирлаш ишлари ҳам яхши йўлга қўйилган. Баҳорда уч минг туп терак қаламчаси, гул ва мева кўчатлари ўтказилиб, мактаб боғи кенгайтирилди. Мактабни янги ўқув йилига тайёрлашда ўтган йили туманда биринчи ўринни олган эдик, бу йил эса 1 апрелдаёқ 25 та ўқув хонаси 1995-1996 ўқув йилига сифатли қилиб таъмирланди. Атроф-муҳитни экологик томондан озода ва соғлом сақлаш учун болалар ва ишчилар соғлигини муҳофаза қилиш мақсадида мактабда «Шанба куни — тозалик куни» деб эълон қилинган.

Ишларимиз кўнгилдагидек бўлгандан кейин жамоамизнинг муҳити ҳам соф бўларкан. Имтиҳонларни муваффақиятли ўтказиб олгач, аҳил жамоамизнинг ҳаммасини водийнинг соя-салқин жойларида дам олдириб келишни режалаштирганмиз. Хуллас, мустақиллигимизнинг 4 йиллигини ҳамда янги ўқув йилини муносиб меҳнат совғалари билан кутиб оламиз.

Эркинжон ДЕҲҚОНОВ,
Бағдод тумани Абдулла Қодирий номли 35-ўрта мактаб директори.

«Маърифат» хабарлари

ЎҚИТУВЧИЛАР ҲОКИМДАН МАМНУН

Марҳамат тумани ҳокими Позилжон Мамақов ўқитувчиларга марҳамат кўрсатди. Ҳокимнинг фармойиши ва тумандаги 4-автокорхона жамоаси ҳиммати туфайли марҳаматлик ўқитувчилар йил охиригача автобусларда бепул юрадиган бўлишди (туман ҳудудида, албатта). Яқинда 290 нафар ўқитувчига ушбу имтиёзни тасдиқловчи гувоҳномалар тарқатилди.

Ўқитувчи ҳар бир инсоннинг илк устози. Устозларга эса ҳар қанча хизмат кўрсатилса оз.

САНЪАТ ГУЛШАНИ САРИ

Боғотдаги Бобур номли ўрта мактабда «Гулшан» ашула ва рақс дастаси ташкил қилинди. Натижада санъатга ихлосманд болалар ўз иқтидорларини юзага чиқариш имкониятига эга бўлдилар. «Гулшан»га Шавкат Собиров етакчилигидаги хусусий тикувчилар жамоаси ҳомийлик қилишиб, дастани чолғу асбоблари ва саҳна либослари билан тўлиқ таъминладилар.

Бу «Гулшан»нинг ғунчалари ҳам вақт ўтиб эл суйган санъаткорлар бўлиб етишишса, ажаб эмас.

ҒОЛИБ БАЙРАМДА АНИҚЛАНАДИ

Хатирчида туман ҳокимияти, спорт қўмитаси ва халқ таълими бўлими ташаббуслари билан истиқлолнинг тўрт йиллигига бағишланган ёш футболчилар беллашуви бошланди. Мусобақада 21 жамоа уч гуруҳда туман биринчилиги учун курашмоқда. Ҳозирча дастлабки пешқадамлар аниқланди. Футбол ишқибозлари ушбу беллашувнинг финал қисмини 1 сентябрь куни томоша қилишлари мумкин.

ТОПИБ ЎҚИНГ!

«Камалак» нашриёти истеъфодаги тиббий хизмат подполковниги, журналист Искандар Раҳмоновнинг «Оловли гулдаста» китобини чоп этди. Муаллиф ўз китобида хотира, тарихий лавҳа, суҳбат жанрлари орқали уруш йилларини босиб ўтган турли касб эгалари ҳақида ҳикоя қилади.

БИРИНЧИЛИК ҲАМ БУЮРГАННИКИ

Андижон шаҳрида «Болалар қўшиқлари танлови» ўтказилди. Танловда вилоятнинг барча туман мактабларидан келган ёш хонандалар қатнашишди. Шундай бўлса-да, «улоқ» созандаларда кетди. Бўз тумани болалар ва ўсмирлар ижодий марказининг Дилшодбек Кенжаев бошчилигидаги ёш доирачилар дастаси танловда қойилмақом чиқишлар қилиб, биринчи даражали совриндор бўлдилар.

ЯНГИ БАЙРАМ

Пойтахтнинг Ҳувайдо маҳалласида «Мучал байрами» бўлиб ўтди. Янги байрам бир мучалли ёшлар билан 6, 7 ва 8 мучалли муътабар қарияларнинг ўзаро учрашув тўйи тарзида бўлди. Учрашув чоғида ёшлар кексаларни табаррук ёш билан табриклашган бўлсалар, ўз навбатида кексалар ёшларни бир мучалга тўлганликлари билан қутлаб, дуо қилдилар.

Мазкур тантанани кўнгилли ўтказишда 169-мактаб жамоаси билан маҳалла қўмитаси аъзолари фаоллик кўрсатишди.

ТЕҲРОНДАН ТОПИЛГАН ТИЛЛОЛАР

Эрон пойтахти Теҳронда ўтказилган оғир атлетика бўйича жаҳон кубоги мусобақаларида Ўзбекистон спортчилари 2 та олтин, 2 та кумуш ва 2 та бронза медаллари соҳиби бўлишди.

Оғир атлетикачилар орасида «Меҳнат резервлари» кўнгилли спорт жамияти вакили, ангренлик Дмитрий Фролов 100 килограммгача вазнлилар баҳсида энг юқори натижага эришиб, олтин медални қўлга киритди. У даст кўтаришда 167 кг, силтаб кўтаришда 200 кг натижага эришди. Шунингдек, мазкур кўнгилли спорт жамияти вакиллари тахиатошлик Фозилбек Уразимбетов (83кг) ҳамда 70 кг вазн тоифасида кураш олиб борган тошкентлик Абдуғаффор Синдоров бронза медали билан тақдирландилар.

Ўз ва жамоатчи мухбирларимиз А. Эралиев, Ш. Отажонова, В. Зиё, Б. Эгамов, Ҳ. Рустамов хабарлари асосида тайёрланди.

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАН

Ўғил-қизларни мактабга қандай тайёрлаш керак? Бу борада педагоглар, ота-оналар, маҳаллий ташкилотлар олдидаги вазифаларни қандай илмий асосда юритиш лозим? Наманганда 24 майда бўлиб ўтган «Ёш авлод — келажагимиз» шиори остидаги «Болаларни мактабга тайёрлаш ва умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялашда мактаб, оила ва маҳалла ҳамкорлиги» мавзуидаги республика илмий-амалий анжуманида ана шу масалалар муҳокама қилинди.

Илмий-амалий анжуманнинг ялпи йиғилишини Ўзбекистон халқ таълими вазири Ж. Ғ. Йўлдошев кириш нутқи билан очди ва «Болаларни мактабга тайёрлаш ва умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялашда мактаб, оила, жамоатчилик ҳамкорлиги» мавзуида маъруза қилди. Анжуман қатнашчилари Наманган вилоят ҳокими Б. Рафиқалиев нутқини, шунингдек, республика Ички ишлар вазирлиги масъул ходимининг, педагогика илмий-тадқиқот институтлари етакчи олимларининг маърузаларини ҳам зўр эътибор билан тингладилар.

Ялпи йиғилишдан сўнг анжуман қатнашчилари илмий баҳс-мунозарани шўъбалар бўйича давом эттирдилар.

ДИҚҚАТ!

Ижодкор ўқитувчиларнинг IV Республика анжумани шу йил 5—6 июнь кунлари Жиззахда бўлиб ўтади.

Ярмарка-95

ҲУНАР — ҚЎЛИНГДАГИ ЗАР

Республикамиз истиқлолга эришгач, ёшларнинг ҳунар ўрганишларига бўлган муносабати ҳам тубдан ўзгарди. Илгарилари бу ўқув юртларида талабалар мактаблардан мажбурий жалб қилинган бўлса, эндиликда уларнинг ўзлари билим юртларидан касб танламоқда. Боз устига, Жиззах, Сирдарё, Бухоро, Сурхондарё каби бир қатор вилоятларда, Қорақалпоғистон Республикасида ўқувчилар оладиган ихтисосликлар такомиллашиб, миллий ҳунармандчилик лицейлари вужудга келди. Бу эса бозор иқтисодиёти даврида ёшларни ҳаётга тайёрлашнинг бир омилидир.

Дарвоқе, бугунги иқтисодий шароитда ана шу ҳунар масканлари тадбиркорлик, ишбилармонлик каби ташаббусларни оммалаштириб, ўзини ўзи маблағ билан таъминламоқда, ўнлаб ўқув юртлари кичик корхоналар ташкил этиб, аҳоли талаб-эҳтиёжини қондираяпти, республикамиз истеъмол бозорини маҳаллий маҳсулотлар билан тўлдиришга муносиб улуш қўшаяпти.

Республикамиз пойтахти Тошкент шаҳрида бўлиб ўтган ҳунар-техника билим юртлари ўқувчилари ишлаб чиқарган маҳсулотлар ярмаркаси ҳам бунинг ёрқин мисолидир. Келтирилган маҳсулотларнинг тури минг хилдан ортиқ бўлиб, сифат, харидоргирлиги жиҳатидан фабрика ва заводларда тайёрланган маҳсулотлардан қолишмайди.

Тўғриси, иқтисодий шароит анча мураккаб, баъзи ишлаб чиқариш хомашёлари етишмай турган бир шароитда уй-рўзғор буюмларидан тортиб, меҳнат қуроллари, озиқ-овқат маҳсулотларининг ярмаркада сероб бўлиб туриши шаҳар аҳлини ҳайратга солгани сир эмас.

Рустам ТЕШАЕВ, «Технолог» илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси ишчиси: — Мен заводда ишлайман. Бироқ бу ерга келтирилган маҳсулотларни кўриб ҳайратланмай илож йўқ. Чунки улар бизда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлардан кам эмас. Айниқса, Жиззах вилояти билим юртларининг маҳсулотлари менга жуда ёқди.

— Бугунги ярмаркада вилоятимиздан 30 та ҳунар-техника билим юрти иштирок этаяпти,— дейди Сурхондарё вилояти халқ таълими бошқармаси ҳунар-техника бўлими бошлиғи Рўзибой Турсунов.— Маҳсулотларимиз 200 хилдан ортиқ бўлиб, умумий қиймати 1 миллион 339 минг сўмдан зиёдни ташкил этади. Сариосиё туманидаги ўрмончилик саноати лицейида (директори Холмўмин Холмуродов), Узун туманидаги 12-ҳунар-техника билим юртида (директори Абдуқаҳҳор Халилов) тайёрланган маҳсулотлар ярмарканинг биринчи кунидаёқ ўз мухлисларини топди. Шу куни 650 минг сўмлик турли хилдаги маҳсулотлар харидорларга тортиқ қилинди.

— Уч йилдирки, ана шу ярмаркага келаман,— дейди Қибрай туманида истиқомат қиладиган кекса отахон Акром Мамедов.— Маҳсулотларнинг арзонлиги қизиқтиради, деб ўйламанг. Мени бу ерга бошлаб келган муҳим нарса — ёшларимизнинг ишбилармонлиги, айни пайтда ишчанлигидир. Очиғини айтсам, мен бу ерга аллақачонлардан буён унутилиб кетган миллий ҳунармандчилигимиз фарзандларимиз қўлида қандай сайқал топаётганлигини кўриш

(Давоми 2-бетда)

ҲУНАР — ҚЎЛИНГДАГИ ЗАР

(Боши 1-бетда)

учун келганман. Қорақалпоғистон Республикасининг Тахиатош, Хўжайли туманларидаги билим юртларида тайёрланган миллий либослар, уй-рўзғор буюмлари, Сирдарё ва Андижон вилоятлари билим юртларида тайёрланган ҳар хил маҳсулотларни кўриб кўз қувонганини сир тутолмайман.

Тўғри эндиликда тракторчилик, электромонтёрлик, шоферлик каби касблар қатори миллий ҳунармандчилик, зардўзлик ва заргарлик, чилангарлик, боғдорчилик, доришунослик сингари анъанавий ҳунарлар эгалланмоқда.

Халқимизда «Ҳунарли хор бўлмайди», деган ибора бор. Кеч бўлсада, авлоддан-авлодга ўтиб келган миллий санъатимиз, ҳунармандчилигимиз дурдоналари қайта сайқал топаётганлиги ҳақида Ўзбекистон халқ таълими вазири муовини Хайритдин Маъсудов шундай фикрни изҳор этди: «Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонунини босқичма-босқич амалга ошира бориб, мавжуд билим юртларимиздаги ихтисосликларнинг 400 дан ортиғини янгиладик. Ярмаркани ташкил этишдан кўзланган мақсад ҳам миллий санъатимиз, ҳунармандчилигимиз фарзандларимиз томонидан қандай ўзлаштирилаётганлиги ва бу дурдоналар улар қўлида қандай сайқал топаётганлигини намойиш этишдан иборатдир.

Яна бир жиҳати, ярмарка ишлаб чиқариш ташкилотлари, кичик корхоналар, завод ва фабрикалар жамоаларининг ҳам эътиборига тушди. Гап шундаки, ана шу ташкилотлар билим юртларида тайёрланаётган маҳсулотлар билан жиддийроқ қизиқсалар, ҳозирги шароитда маҳсулот ишлаб чиқариш учун хомашё базасини яратишда ёрдам берар эдилар, яқиндан алоқа ўрнатиб, эҳтимол, оталиққа олиб, раҳнамолик қилардилар.

Юртбошимиз Ислом Каримов таъкидлаганидек, «келажак ёшларники, ишбилармонларники, бу йўлда ҳамма ташаббус кўрсатиши керак...» Ярмаркада ўқув юртларининг ҳаваскорлик жамоалари республика фольклор фестивалининг ғолиблари ҳам фаол иштирок этиб, ўз санъатларини намойиш қилдилар.

Шу куни Ўзбекистон Республикаси Бош вазири Абдулҳошим Муталов, Президентнинг давлат маслаҳатчиси Алишер Азизхўжаев, Бош вазир ўринбосари Саидмухтор Саидқосимов, Тошкент шаҳар ҳокими Козим Тўлаганов, Тошкент вилояти ҳокими муовини Дилбар Жаҳонгирова, Ўзбекистон халқ таълими вазири Жўра Йўлдошев ва бошқалар ярмаркада бўлиб, намойиш этилаётган маҳсулотларни кўздан кечирдилар.

Абдусами ҲАҚБЕРДИЕВ.

Суратларда: ярмаркадан лавҳалар.
Равил АЛЬБЕКОВ олган суратлар.

Соғлом авлод учун

ЁШ АВЛОД САЛОМАТЛИГИ — ЮРТ БАХТИ

Келажаги буюк Ўзбекистонимизнинг билимли, юксак маданиятли, соғлом фуқароларини камол топтириш бугуннинг энг долзарб вазифаларидандир. Куни кеча Наманганда бўлиб ўтган Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги ҳайъатининг кўчма йиғилишида ҳам ана шу туркум вазифаларга йўналган масалалар атрофлича муҳокама қилинди.

Ҳайъат йиғилишини Республика халқ таълими вазири Ж. Ғ. Йўлдошев кириш сўзи билан очди. Биринчи масала — Бухоро вилояти таълим муассасалари фаолиятини диагностик таҳлил қилиш асосида олиб борилган ишлар тўғрисида вилоят халқ таълими бошқармасининг бошлиғи С. Бахронова ҳисоботи эшитилди.

Ҳайъат йиғилиши Бухоро вилоятида таълим тизимини диагностик таҳлиллар орқали бошқариш бўйича муайян ишлар амалга оширилганлигини қайд этди. Кейинги уч йил мобайнида вилоят халқ таълими бошқармаси ва халқ таълими ходимлари малака ошириш институти фаолиятлари диагностик таҳлил ишларини педагогик-психологик жиҳатдан асослаш ҳамда барча мактабларда психологик хизматини жорий қилган ҳолда олиб борилмоқда. Аввало, бошқарма томонидан барча таълим муассасалари ишига алоҳида мезон бўйича рейтинг кўрсаткичлари белгиланди: раҳбар ходимларнинг лаёқатини ҳар томонлама ўрганиш учун асосий кўрсаткичлар ишлаб чиқилди; ўрта умумтаълим мактаблари 17 та кўрсаткич, мактабгача тарбия муассасалари 9 та кўрсаткич, мактабдан ташқари муассасалар фаолияти 11 та кўрсаткич асосида рейтингдан ўтказилди. Бухоро, Ғиждувон туманлари, Бухоро ва Когон шаҳар халқ таълими бўлимларида илғор иш тажрибасини оммалаштириш масаласи қониқарли ташкил этилган. Вилоятдаги ўнлаб мактабларнинг таълим-тарбия соҳасидаги тажрибалари, янгиликлари ибратга сазовордир. Шу билан бирга рейтинг натижаларида паст кўрсаткич олган мактаб раҳбарлари, ўқитувчилар фаолиятини фаоллаштиришнинг турли чора-тадбирлари амалга оширилаётир. Айниқса, диагностик таҳлил ўқитувчининг мутахассислиги бўйича кучли ва бўш томонларини аниқлашга ҳам имкон бермоқдаки, бу дарс тақсимотини оқилона ташкил этишга, муаллим малакасини ошириш муаммосини ҳал этишга ҳам ёрдам бераяпти.

Эришилган яхши натижалар билан бирга диагностик таҳлил асосида назоратни амалга оширишда Бухоро вилояти халқ таълими бошқармасида бир қатор камчилик ва нуқсонлар мавжудлигини ҳайъат йиғилиши алоҳида таъкидлади.

Бошқармага мактаб ўқитувчиларини педагогик-психологик диагностик таҳлилларининг вилоятда ягона мезонини ишлаб чиқиш, тажрибаларни умумлаштириш ва таълим муассасаларида кенг фойдаланиш, диагностик таҳлил муаммоларини август кенгашларида муҳокама этишни топширди. Шу масала бўйича Республика таълим илмий-методика марказига, вазирликнинг тегишли бошқармаларига ҳам бир қатор долзарб вазифалар белгиланди.

Ҳайъат йиғилиши иккинчи масала — Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Соғлом авлод учун» комплекс режа-тадбирларининг Наманган вилоятида бажарилиши тўғрисида вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғи Ҳ. Убайдуллаев ҳисоботини эшитиб, бу борада соғлиқни сақлаш, жисмоний тарбия ва спорт, савдо, оталиқ ташкилотлари билан биргаликда кенг миқёсда ишлар олиб борилаётганлигини алоҳида таъкидлади.

Вилоятдаги болалар сони 722178 нафарни ташкил этади. Бу умум аҳолининг 41,4 фоизи демакдир, Уларнинг қарийб 384 минг нафари умумтаълим мактабларига, 112 мингдан зиёди мактабгача тарбия муассасаларига, 18 мингдан ортиғи ҳунар-техника билим юртларига жалб этилган. Вилоятда болаларга тиббий хизмат кўрсатиш шохобчалари тобора яхшиланиб бормоқда. «Соғлом авлод учун» истиқбол дастурларини бажаришда Наманган, Чортоқ шаҳарлари, Тўрақўрғон, Учқўрғон туманларида бир қатор диққатга сазовор ишлар амалга оширилаётир.

1994-95 ўқув йилида мактабгача тарбия муассасалари тарбияланувчиларининг 84,3 фоизи, умумтаълим мактаблари ўқувчиларининг 75 фоизидан зиёди, ҳунар-техника билим юртлари талабаларининг 77,5 фоизи тиббий кўрикдан ўтказилди. Саломатлиги заифлашган тарбияланувчи ва ўқувчилар сиҳатини яхшилашнинг кенг қамровли чора-тадбирлари амалга оширилаяпти. Умуман, Наманган вилоятида ёш авлодни жисмоний тарбиясига катта эътибор берилаётир. Уларнинг аксарияти спорт тўгараклари, шўъбаларига жалб этилган. Спорт мусобақалари ўқувчи-ёшлар ўртасида оммалашмоқда. Турли жамиятлар ва маданий-оқартув муассасалари билан биргаликда ўтказилаётган «Яшил патрул», «Булоқ», «Қушлар байрами», «Санъат байрами», «Ижодкор ёшлар» сингари тадбирлар ҳам болаларни руҳан соғломлаштиришда муҳим аҳамият касб этаяпти.

Бироқ ҳали «Соғлом авлод учун» истиқбол дастурларини рўёбга чиқаришда айрим жойларда камчилик ва нуқсонлар ҳам кўзга ташланади. Ҳайъат йиғилиши ана шундай камчиликларни бартараф этишга, илғор тажрибаларни оммалаштиришга асосий эътиборни қаратишни лозим деб топди. Наманган, Чортоқ, Косонсой шаҳарлари, Чортоқ, Косонсой туманлари халқ таълими, соғлиқни сақлаш бўлимлари, шунингдек 13-ҳунар-техника билим юрти томонидан ўзларининг минтақавий «Соғлом авлод учун» истиқбол дастурини бажарилишидаги ижобий тажрибаларини қайд этди. Ёш авлодни соғломлаштириш муаммоларини ҳал этишдаги халқ таълими бошқармаларининг тиббий ва бошқа ташкилотлар, муассасалар билан яқин ҳамкорликдаги вазифалари белгилаб берилди.

Шунингдек, ҳайъат йиғилишида «Хоразм вилояти махсус мактабгача тарбия муассасаларида болаларни соғломлаштириш ва уларга тиббий хизмат кўрсатишнинг аҳволи тўғрисида»ги ахборот (Р. Ахлиддинов), ўқув йили якунлари, имтиҳонлар, янги ўқув йилига ҳозирлик юзасидан маълумотлар эшитилди.

Йиғилишда кўрилган барча масалалар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилинди.

Ҳайъат йиғилишида Ўзбекистон Вазирлар Маҳкамаси масъул ходими Муҳсин Муҳиддинов, халқ таълими ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий қўмитаси Раисининг ўринбосари Асқар Султонов, вилоят халқ таълими бошқармалари бошлиқлари иштирок этдилар.

М. РАҲМОНОВ,
«Маърифат»нинг махсус мухбири.

САВОБТАЛАБ КИШИЛАР

Қизилтепа туманидаги Низомий номли мактабга мурувватли кишилар томонидан саховат кўрсатилмоқда. Адиз Назаров, Амриддин Идиев, Муҳиддин Ҳодиев, Ихтиёр Жумаев, Сафтар Ризоқулов, Наврўз Аминов сингари кишилар кам даромадли оилалардан келадиган ўқувчиларга ҳар ойда стипендия улашиб, моддий ёрдам беришмоқда.

ТИЛ — МАЪНАВИЯТ ГУЛШАНИ

ОЛИЙ МАКТАБДА ЎҚИТИШНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ

Маълумки, ҳар бир давр ўз назариясига, ўз тараққиёт тизимига, янгиланишнинг ижтимоий-иқтисодий ва маданий-маънавий тамойилларига ва йўриқларига эга бўлади. Шу маънода бугунги кунда янгилаш ва янгиланиш олий мактаблар тизимида ҳам яққол намоён бўлмоқда. Бунда биз олий мактабларда маънавият гулшани ҳисобланмиш тил фанининг ўқитилишидаги катта ва ижобий силжишларни назарда тутмоқдамиз.

Ўзбек тилининг давлат тили мақомига эга бўлиши, ёзувимизнинг лотин алифбоси асосидаги тизимга ўтиши «Ҳозирги ўзбек адабий тили» фанининг ўқитилишида унинг илмий-назарий ва амалий-услубий жиҳатларига алоҳида эътибор беришни талаб этади. Бинобарин, бу соҳадаги дадил қадамни биз, аввало, ўзбек тили товушлар тизимини мустақиллик назарияси ва истиқлол мафкураси тамойиллари негизида ўргатиш ва ўқитишдан бошламоғимиз керак. Чунки кейинги йилларда Марказий Осиёда бўлган қадимги ёзувлар ҳақида уч йирик илмий тадқиқот ишининг рўёбга келиши (Н. Раҳмонов, Қ. Содиқов ва М. Исоқовларнинг асарлари назарда тутилмоқда) ўзбек тили тарихий фонетикаси, фонология ва морфонологиясига доир илмий рисолаларнинг яратилиши юқоридаги ҳаётий муаммони кун тартибига энг муҳим масала қилиб қўйди.

«Ҳозирги ўзбек адабий тили» фани ўзбек тилшунослиги туркумидаги энг асосий курслардан бўлиб, унинг ўқитилиши университетларда 1992 йили чоп этилган дастур (тузувчилар: К. Назаров, М. Миртожиев, Р. Қўнғуров, М. Жўрабоева) асосида олиб борилади. Мазкур дастур ўз мазмун мундарижасининг кенглиги, илмий-назарий чуқурлиги, ҳозирги ўзбек адабий тили ҳодисаларини мукаммал қамрови ва амалий-услубий изчиллиги билан аввалги(1984 йилги) дастурдан тубдан фарқланади. Бунда «Ҳозирги ўзбек адабий тили» фанининг тузилиш тартиби, мазмун мундарижаси қуйидагича қисмларга бўлиб берилган: фонетика ва транскрипция, интонация ва пунктуация, фонология ва графемология, орфография ва орфоэпия, лексикология ва лексикография, сўз ясалиши ва морфемика, грамматика (морфология ва синтаксис), матн ва матн лисонияси. Кўринадики, дастурда тил ва нутқ бирлигига, ёзма ва оғзаки нутқ мутаносиблигига, тил ҳодисаларини система ва матн таҳлили усулида ўрганишга алоҳида эътибор берилган.

Маълумки, «Ҳозирги ўзбек адабий тили» курсининг синтаксис бўлимида ўтиладиган мавзулар кўпроқ 1984 йилда тузилган дастур асосида белгиланарди. Шуни қайд этиш лозимки, А. Ғуломов, М. Асқаровлар томонидан тузилган «Ҳозирги ўзбек адабий тили» дарслигининг тўлдирилган қайта нашрида (1987 й.) гапнинг мазмуни жиҳатларига ҳам оз бўлса-да, ўрин ажратилади. Бу дарслик ҳам 1984 йилда тузилган дастур асосида яратилгандир.

Назаримизда, дастур ва дарсликларни қайта тузишда синтактик бирликларнинг мазмун жиҳати билан боғлиқ масалаларни ҳам кенгроқ ёритиш лозим. Чунки синтактик бирликларни уларнинг ҳам шаклий-грамматик, ҳам мазмуний жиҳатларининг бирлиги асосида текшириш ҳодисаларининг етарли баҳоланишига имконият яратади.

Синтактик бирликнинг шаклий-грамматик томони текширилганда унинг мазмуний жиҳатига ҳам эътиборни қаратиш лозим. Шунга кўра, синтаксис бўлимига синтактик бирликнинг (бу бирликлар сўз, сўз бирикмаси, содда гап ёки қўшма гап бўлишидан қатъи назар) шаклий ва мазмуний тузилиши ҳақидаги мавзуларни киритиш зарур.

1992 йили тилшунос олимлар А. Нурмонов, Н. Маҳмудов, А. Аҳмедов ва С. Солихўжаеваларнинг «Ўзбек тилининг мазмуний синтаксиси» китоби китобхонларга тақдим этилди. Мазкур китоб синтактик бирликларнинг мазмуний тузилиши, уларнинг шаклий-грамматик тузилишига муносабати ҳақида кенг назарий маълумот берувчи биринчи китобдир. Бу китобдаги мазмуний синтаксисга оид қимматли фикрлар «Ҳозирги ўзбек адабий тили»нинг мазмун мундарижасини бойитишда муҳим аҳамият касб этади. Бироқ шуни ҳам таъкидлаш керакки, муаллифлар гаплар таснифида эски қолипдан тўлиқ чиқа олмаганлар.

Умуман, миллий тараққиёт чуқур билим эгаларини тарбиялашни тақозо этар экан, бу соҳада тинмай меҳнат қилишимиз, ўқитишнинг янги йўналишларини такомиллаштиришимиз лозим.

Дурдона ЛУТФУЛЛАЕВА,
ТошДУ ўзбек тилшунослиги кафедраси аспиранти.

Педагогик тест-синовлари

Борис ФАРБЕРМАН

2. БИЛИМНИ ХОЛИСОНА НАЗОРАТ ҚИЛИШ

Бу мақоламизда тест синовларининг ижобий жиҳатлари хусусида фикр юритамиз. Билимни анъанавий назорат қилишнинг ижобий томонлари билан бир қаторда салбий томонлари ҳам мавжуд. Мисол учун, ўқувчи билимини баҳолашдаги у ёки бу маънодаги қарашлар кўпинча ўқутувчининг шахси билан боғлиқ ҳолда кечади. Тестда аниқ чегаралар бўлишига қарамасдан биргина ёзма ишни баҳолашда ҳар хил ўқитувчилар турли хил баҳолашини чет эл тадқиқотчилари ҳам тасдиқлашади. Айрим ҳолларда эса олинган баҳо абитуриентнинг билим савияси билан боғлиқ бўлмайди. Баҳо қўйишда ўқитувчи одатда синфдаги ўқувчиларнинг ўртаҳол савиясига таянади ва шунинг учун кучли синфларда баҳо пасайтирилган, билими кучсиз синфларда баҳо кўтарилган бўлади.

Маълумки, ўқитувчи дарсда ўтилган материалларни узлуксиз назорат қилиш учун кўплаб қийинчиликларга дуч келади. Оғзаки савол-жавоблар ўқув вақтининг кўп қисмини олса, ёзма ишлар жараёни ҳам бундан кам эмас.

Анъанавий билим назоратида бирмунча қўпол бўлган ва баҳолаш имконияти анча кам беш балли шкала ишлатилади. Масалан, Фарангистонда бу 20 балли шкала, Исроилда эса 100 балли кўрсаттич билан белгиланган. Қолаверса, бу усулда компьютерлардан фойдалана билмаслик жиддий камчиликлардандир.

Шунга қарамасдан, оғзаки сўрашлар ва ёзма ишлар кўлами ижобий томонларга ҳам эга. Чунончи, бунда ўқитувчи ва ўқувчи ўртасида жонли мулоқот юзага келса, ёзма ишларда эса ўқувчи ўз фикрини янада кенгроқ шакллантиришига имкон яралади.

Педагогик тест синовлар анъанавий билим назоратида кўп ҳолларда анъанавий синовларнинг салбий томонларидан ҳолидир. Унинг асосий томони шундаки, назорат холисона олиб борилади, чунки баҳо фақат тўғри ечилган тест саволларининг жавоблар сони билан боғлиқ бўлиб, баҳолаш аввалдан тайёрлаб қўйилган шкалаларда ҳаммага бирдай қўлланилади.

Тест ўтилган бутун ўқув материалларини ўз ичига олган бўлиши мумкин, имтиҳон билетлари эса одатда 3-5 фоизнигина қамраб олади. Назоратдагиларнинг ҳаммаси ҳам бир хил саволларга жавоб беради ва бу баҳоларни солиштириш имкониятини оширади. Тест синовлари натижасини баҳолашда «чўзилган» шкалалар ишлатилади, бу эса ўқувчилар билимини аниқроқ баҳолашга имкон яратади. Тест синовлари технология жиҳатидан ихчам, у назорат қилиш ва натижаларни солиштириш муддатини қисқартиради. Шундай қилиб, мамлакатимизда тест синовларининг қўлланилиши натижасида, аввало, абитуриентлар вақтини тежашга, шунингдек, узоқ муддатга чўзиладиган имтиҳонлардан воз кечишга имкон берди.

Тест синовларининг энг ижобий томонларидан бири шуки, у компьютерлар билан ишлаш имконини беради, бу эса ўқув жараёнини автоматлаштириш ва назоратни ҳам шу жараёнга мослаштиришга шароит яратади.

Шу билан бирга тест синовлари баъзи жузъий камчиликлардан ҳам холи эмас. Чунончи, биринчи ўринда ўқитувчи билан жонли мулоқотнинг йўқлиги, ўқувчининг ўз билимини кенг кўламда кўрсата олмаслиги қайд қилинганидек, баъзи нуқсонларнинг келиб чиқишига сабаб бўлаяпти. Нуқсонларга барҳам беришнинг бирдан-бир йўли — педагогик амалиётда билимни назорат қилишда ҳам оғзаки сўровлар, ҳам ёзма ишлар тест синовларида биргаликда олиб борилиши лозим. Замонавий тест синовлари эса ўқувчи билимини тўғри баҳолашнинг ягона ўлчамидир. Педагогикада «педагогик ўлчам» тушунчаси ҳар ҳолда янгилик. У билимни холисона назорат қилишда илмий асосланганликни кўрсатади. Тест шу ҳолга келиши учун уни терма ҳолда назоратчилар орасида эмпирик текширишдан ўтказиб, натижаларини синчиклаб ўрганиб чиқиб, кейин керакли ўзгаришларни киритиб, шундан кейингина билимлар сифатини аниқлаш учун меъёрий ҳолатга келтириш керак. Бундай усул тестни стандартлаштириш жараёни дейилади. АҚШ ва бошқа тараққий қилган мамлакатларда тест синовлари синалувчининг ҳаётига жиддий таъсир қиладиган ҳоллардагина стандартлаштирилган тест синовлари қўлланилади.

Масалан, V синфнинг ўртасидан VI синфнинг охиригача қўлланиладиган Стенфорд етуклик тестининг парчаларини кўриб чиқайлик. Бу тест синовларининг ҳамма топшириқлари савол шаклида бўлиб, уларнинг биттаси тўғри ва қолганлари нотўғри, аммо ҳақиқатта яқин бўлади.

1. Луғавий ўқиш қобилиятини ҳисобга олмасдан луғат бойлигини ўлчайди; оғзаки тугалланмаган жумла берилиб, бола жумлани тугаллаш учун зарур сўзни танлайди. Мисол, «Кўпинча ёмон кайфиятда бўлиб юрадиган одам...» деб аталади. А — дарвиш, В — актёр, С — жавраки, Д — ўқувчи.

2. Ўқиганни тушуниш: наср ёки шеър парчаси ўқувчи томонидан ўқилади, ҳар бир парчага бир қанча саволлар берилади, жавоблар учун шундай кўникмалар керакки, парчадаги марказий маънони топиш, хулоса чиқариш, яширин маънони тушуниш ва матннинг асосий жойларига урғу бера олиш лозим.

3. Сўзларни таҳлил қилиш кўникмаси: кўрсатилган ҳарф ва ҳарф бирикмаларини аниқлай олиш, бўғинлардан сўз тузиш.

4. Математик тушунчалар: риёзий атамаларни тушуна билиш, белгилаш тизими ва ҳаракатларини билиш, айтайлик, касрлар, кўпликлар, фоизлар, ҳандаса тушунчалари ва бошқалар.

5. Математик ҳисоблашлар: сонлар билан ҳар хил ҳаракатларни ўз ичига олади, топшириқларда ҳарфлар ишлатилмайди.

6. Математикани қўллаш: ҳаётий ҳолларни ўз ичига олувчи оғзаки топшириқлар; типик арифметик мулоҳазалар, ўлчов белгили топшириқлар, графиклар ясаш, графаланган (сарҳадланган) қоғозларда майдонларни ҳисоблаб чиқиш ва бошқалар.

7. Саводхонлик: нотўғри ёзилган сўзларни топиш, матндаги ўз ўрнида ишлатилмаган омонимларни аниқлаш: мисол учун, олма — олма, ўт — ўт — ўт ва бошқалар.

8. Тил: тилни тўғри ишлатиш, шу жумладан, бош ҳарфларни ишлатиш, пунктуация, феъл ва олмош шакллари, жумла таркиби.

9. Ижтимоий фанлар: аниқ билим ва мавҳум абстракт фикрлаш қобилиятини аниқлашга қаратилган' бу жойда география, тарих, иқтисод, сиёсат, антропология (қиёфашунослик) ва социология (ижтимоиёт) фанларидан билимлар аниқланади.

10. Табиий фанлар: физика ва биология фанларидан илмий билим усуллари кўзда тутилади.

11. Эшитганни тушуниш: ўқитувчи ўқиган парчадан ўқувчи матн бўйича ўқитувчи берган туркум саволларга жавоб беради.

Стенфорд етуклик тест синовига 1—9-синфларда натижаларни ўлчаш учун меъёр берилади.

АҚШда сал кам ҳамма фанлар юзасидан стандартлаштирилган тестлар мавжуддир. Республикамизда эса ўрта мактаб учун стандартлаштирилган тестлар ҳозирча яратилган эмас. Шунга қарамай, ҳозирча Америка тестларини инглиз тилидан ўзбек тилига таржима қилиш ижобий натижа бериши мумкин. Аммо бунда ҳам айрим қийинчиликлар бор. Бу тўғрида кейинги мақолада фикр юритамиз.

ТАЪЛИМ ПОЙДЕВОРИ

Самарқанд вилояти халқ таълими бошқармаси бошлиғи Ҳасан Норбекович НОРМУРОДОВ билан мулоқот

— Миллий истиқлол мафкурасининг, маънавий-маърифий қадриятларнинг жамият ва халқ ҳаётида тутган ўрни беқиёсдир. Халқимиз азалдан маънавий қадриятларга бой. Уларга чуқур ҳурмат билан қарашимиз керак. Халқ маорифи фидойилари эса бу қадриятларнинг тарғиботчиси бўлиши лозим. Зеро, маънавият — таълим пойдевори. Ҳасан Норбекович, вилоятда халқ таълими қандай ривожланмоқда?

— Президентимиз Ислом Каримовнинг Республика Олий Мажлиси биринчи сессиясидаги «Ўзбекистоннинг сиёсий-ижтимоий ва иқтисодий истиқболининг тамойиллари» маърузасини ҳеч муболағасиз давлатимизнинг узоқ муддатга мўлжалланган, кенг қамровли ривожлантириш дастури, тараққиётимизнинг устивор йўналишларининг тавсифи дейиш мумкин. «...Маънавий мукаммал инсонни тарбиялаш, таълим ва маърифатни юксалтириш, миллий уйғониш ғояларини рўёбга чиқарадиган янги авлодни вояга етказиш муҳим вазифа» деб таъкидланади маърузада. «Таълим тўғрисида»ги қонунда ҳам, халқ таълими янгича шароитларда ўз ишини ниҳоятда секинлик билан қайта қураётганлиги таъкидланганки, бу ва бошқа кўпгина долзарб вазифалар бизнинг зиммамизга жуда катта масъулият юклайди.

Бугунги кунда вилоятимиздаги 1123 та (шулардан 813 таси ўрта, 297 та таянч, 13 таси бошланғич) умумтаълим мактабларида 50,5 мингдан ортиқ педагог ходим 563884 нафар ўқувчига таълим ва тарбия бермоқда. Шунингдек, 1042 та мактабгача тарбия (303 таси халқ таълими тизимига мансуб), 41 та мактабдан ташқари муассаса, 43 та ҳунар-техника билим юрти, 26 та мактабларaро ўқув ишлаб чиқариш комбинати, 26 та кечки умумтаълим мактаби, 12 та узлуксиз таълим маркази, 17 та интернат-муассаса ва меҳрибонлик уйлари ишлаб турибди.

Ҳар бир фаннинг дастур асосида ўқитилишини таъминлаш, ўқувчилар томонидан ўзлаштириш самарадорлигини ошириш борасида олиб борган ишларимиз ўзининг ижобий натижасини бермоқда. Ўтган ўқув йилида умумтаълим фанлари бўйича ўтказилган Республика олимпиадасида вилоятимизнинг 6 нафар ўқувчиси I—III ўринларни эгаллаб, олий ўқув юртларига тест синовларисиз қабул қилинди. Бу йил ҳам рус синфларида ўтказилган рус тили ва адабиёти фанидан XIX Республика олимпиадасида вилоятимиз командаси энг юқори ўринни эгаллади.

Мактабларда фанларни табақалаштириб ўқитиш ва айрим фанларни чуқурлаштириб ўргатиш масалаларига жиддий эътибор бера бошладик. Чунки ўтган ўқув йили абитуриентларнинг билим даражалари юзасидан кузатишлар бўйича физика, кимё, тарих, математика фанларидан кўрсаткичлари кўнгилдагидай эмаслигини илғагандик. Шуни ҳисобга олиб, 130 та мактабда 394 та фан табақалаштириб ўқитиладиган синфлар ташкил этдик. Бу синфларда 8180 нафар бола физика, кимё, биология, инглиз, ўзбек тили фанларини чуқурлаштирилган дастур асосида ўрганишмоқда.

Таълим жараёнига компьютер техникасини жорий этиш, ҳар бир ўқувчига индивидуал муносабатда бўлиш, замонавий касбларга қизиқтириш ўқувчиларга янги-янги ахборотларни етказиш учун катта қулайлик туғдиради. Яқинда Тошкент шаҳрида бўлиб ўтган «Компьютер шоу» телевизион кўрик-танловида вилоятимиз вакиллари Навоий вилояти ўқувчилари устидан ғалаба қозондилар.

— Етмишинчи, саксонинчи йилларнинг болаларидан бугунги ўқувчилар тубдан фарқ қилади. Эндиликда чет тиллари, хусусан, инглиз форс, араб, француз тилларини билиш ҳаётий заруратга айланиб бормоқда. Шу соҳада олиб борилаётган ишлар сизни қониқтирадими?

—Ўтган ўқув йилидан бошлаб Ўзбекистон Халқ таълими вазирлигининг хорижий тилларни ўқитишни янада такомиллаштириш тўғрисидаги қарорига асосан вилоятимизда 11 та мактабда инглиз, 9 та мактабда немис, 5 та мактабда француз тили чуқур ўрганилмоқда. Шунингдек, мактабгача тарбия муассасаларидаги 203 та гуруҳда 3334 нафар бола инглиз, форс, араб, француз тилларини ўрганмоқдалар. Режамиз бу ишни изчил давом эттиришдан иборатдир.

— Самарқанд азалдан «қўли гул» ҳунармандлар макони. Ҳунар-техника таълими...

— Фикрингизни уқдим. Биргина ўтган йилнинг ўзида 7-ҳунар-техника билим юртида темирчилик, зардўзлик, 22-ҳунар-техника билим юртида ганч ўймакорлиги, 40, 32, 47, 52-ҳунар- техника билим юртларида зардўзлик, гилам тўқиш каби янги мутахассисликларга ўқувчилар қабул қилинди. 18 та ҳунар-техника билим юртида 20 хилдаги миллий ҳунармандчилик гуруҳлари очилди. Наққошлик, кошинкорлик каби касблар ҳам шу тартибда. Кўплаб таниқли, қўли гул усталарни билим юртлари ўқувчиларига сабоқ беришга жалб қилганмиз.

— Маълумки, Самарқанд кўпмиллатли, бағри кенг вилоят. Ўзбеклар билан бирга тожиклар, руслар, яҳудийлар ва бошқа миллат вакиллари Самарқандни ўз ватанлари деб билишади. Турли миллат вакилларини ўқитиш масалалари қандай?

— Мавжуд умумтаълим мактабларининг 967 таси ўзбек тилида, 35 таси тожик, 5 таси рус, I таси қозоқ ва 15 таси аралаш тилларда таълим-тарбия ишларини олиб бормоқда. Бу эса ҳар бир миллатнинг ўз тилини, маданиятини, ахлоқини мактаб партасидаёқ ўрганиб боришига замин яратади. Айни пайтда бу, Ўзбекистонда яшаётган тожиклар, қозоқлар, русларнинг миллий туйғусига нисбатан чуқур ҳурмат шаклланганини кўрсатади.

Суҳбатдош Эшмирза МАҲМУДОВ.

МУҲАББАТ ВА ҲАЁТ КУЙЧИСИ

80

Ҳамид ОЛИМЖОН

***

Энг гуллаган ёшлик чоғимда,
Сен очилдинг кўнгил боғимда.
Шунда кўрди кўзим баҳорни,
Шунда қалбим таниди ёрни.
Қушлар сайрар жонимга пайваст,
Мен севгининг бўйи билан маст.
Куни билан далада қолдим,
Лолазорлар ичра йўқолдим.
Қучоқ-қучоқ гуллар терганим
Ва келтириб сенга берганим.
Кечагидай ҳамон эсимда,
Ҳар сония, ҳар он эсимда.
Шундан бери тилимда отинг,
Шундан бери дилимда отинг.

Энг гуллаган ёшлик чоғимда,
Сен очилдинг кўнгил боғимда.

1937 йил

Ўзбекистон халқ шоири Зулфия

Ўзбек аёлининг ёрқин ва сулув сиймоси

Кўз ўнгимда Зулфия шеърлари асосида яратилган Ўзбекистон достони намоён бўлди. Ўқийман, зеҳн соламан, яйрайман: меҳнатсевар, саховатли, туйғун ва маънавий бой халқи билан бирга унинг қизи Зулфия камол топди ва ҳануз юксалишда. Яшнаган ўлка — Ўзбекистон боғлари аро Зулфия қўшиқлари янграйди. Мусаффо қалбингиз, шеъриятингиз, одамларга сиз бахш этган барча эзгулик учун ташаккур сизга, қимматли Зулфия!

Эди ОГНЕЦВЕТ.

Ўзбек шоираси Зулфиянинг қутлуғ қадами туфайли Шарқ адабиётига санъаткор аёл кириб келди, ёш ва иқтидорли шоиралар бутун бир плеядасининг овози баралла янграй бошлади.

Чингиз АЙТМАТОВ.

Зулфияхоним шеъри — чинакам шеър. Яъни у нозима эмас, шоира! Ўзбек табиати, ўзбек қалби, ўзбек меҳнаткашининг бахтиёрлиги, ўзбек аёлининг ёрқин ва сулув сиймоси, дарди ва бахти, тўй ва томошаси — мана Зулфиянинг шеърияти!

МИРТЕМИР.

Ажойиб табиатли кишиларни кўрганда нодир инжу топган кишидек қувонаман, ҳаётни янада қаттиқроқ севаман. Сиз, Зулфия, мен учун ана шу нодир инжу ва гўзал кишилардан бирисиз... Сиз ўзбек хотин-қизлари чаманидан гўзал бир санъат биносини қурдингиз.

Марварид ДИЛБОЗИЙ.

Зулфия ва шеърият, Зулфия ва қўшиқ — бу сўзларни бир-биридан ажратиб бўлмайди.

...Зулфия, унинг ижоди, шеърияти маънавий турмушимизнинг, миллий маданиятимизнинг бир қисмига айланиб кетган. Биз шундай деб ҳисоблаймиз ва бу билан фахрланамиз.

Мустай КАРИМ.

«Мушоира» тасвирий воситаларнинг бойлиги билан кишини ҳайратда қолдиради. Унда хотин-қизларга хос кузатувчанлик эпик кенглик билан уйғунлашиб кетади. Фикрларнинг тийранлиги туйғуларнинг тўлқинлиги билан ҳамоҳанг. Унда ҳамиша халқларнинг тинчлиги ва бахт-саодати учун янграган поэзиянинг садосини эшитиб турасан, киши. «Мушоира»ни дадиллик билан адабиётимизнинг дурдонаси деб атай оламиз.

Вера ИНБЕР.

ГУНАФША АТРЛИ САТРЛАР

МЕН ЗУЛФИЯ ИЖОДИДАН ТАЪЛИМ БЕРАМАН

Мен қуёшли эл фарзандиман,
Бахтлиманки, ёниқ нафас ёр,
Ишқ ва ҳижрон оловларидан
Омон чиққан қайноқ дилим бор.

Зулфия опа... Мен бу камтарин, покдомон қалб соҳибаси билан илк бор мактабимизда бўлган учрашувда танишганман. Уларнинг дилкаш, самимий суҳбатларидан юзма-юз туриб баҳраманд бўлиш менга ҳам насиб этди. Сеҳрли овоз барчамизни ўзига мафтун айлагани ҳали-ҳали эсимда.

Уларни кузатар эканмиз, «юрагимга яқин бўлиб қолган киши»дан ҳеч ҳам айрилгим келмасди...

Буюк истеъдод соҳибаси ҳақида тўлқинланиб, ифтихор ила ўз ўқувчиларига сўзлаш бахтига мушарраф бўлдим. Зулфия опадек вафо ва садоқатга йўғрилган нафис туйғулар соҳибаси ҳақида гапириш қанчалар мароқли.

Одатда китобхон ижодкорнинг барча сифатларини, ижодидаги барча қирраларни эъзозлайди. Аммо ижоднинг қайсидир жиҳатлари бошқа сифатлардан устун туради, китобхон эса ҳамиша ўша устунликка талпинади, уни айрича кўради. Шахсан мен шоира ижодидаги меҳру вафони, севги ва садоқатни, сабру бардошни қадрлайман, унинг йиллар синовига дош берган матонатию иродаси олдида бош эгаман ва ўқувчиларимга намуна қилиб сўзлайман. Унинг янги чўққиларни кўзлаб ёзган, ҳаётбахш руҳ сингдирилган шеърларини қайта-қайта ўқийман, шогирдларим билан баҳам кўраман, унинг шеърларидаги сеҳрни баҳоли қудрат тушунтиришга интиламан.

Гулинг очилибди, ёрингга юбор,
Меҳрингдан сўзласин унга ҳикоя.
Атиргуллар ҳиди маст этсин такрор,
Севгинг балолардан қилсин ҳимоя.

Зулфия опа бахтли аёл. У бундай бахтга осонликча эришгани йўқ. Бунинг сири шундаки, унинг шеърлари замонга ҳамоҳанг, ҳамнафас. Бир дақиқа бўлса-да, у одамлардан, даврдан узилмайди. Барчани «юрагига яқин олиши», «ҳамма билан иши борлиги», «барча тақдирни йўлдошим» деб билиши уни юксакларга кўтарди.

Унинг дарди ҳам бўлакча, оромининг ҳам рақиби, ҳам умрининг эгови, ҳам малҳами бор. У — ижод!

Оҳ, ижод, дардгинам!
Сен менинг оромим рақиби —
Уйқусиз тунларим ёритган шамчироғ
Муқаддас танҳолик ҳабиби,
Гоҳ чорлаб, гоҳ дейман: «Кет йироғ!»

Меҳр ва вафо танқис бўлиб турган бир пайтда Зулфия ижодидаги меҳр ва вафони, севги ва садоқат туйғуларини сўзлашга ошиқаман. Шоиранинг уруш йиллари давридаги ижоди ҳақида, ҳижрон, айрилиқнинг аччиқ алламлари уни ҳам четлаб ўтмагани ҳақида куйиб бўлса-да, сўзлагим келади. Шу тариқа оз бўлса-да, ўқувчиларимда унинг ҳаёт йўлига, ижодига меҳр уйғотишга эришгандек бўламан. «Сенсиз» шеърини ҳарорат билан ўқийман, шоиранинг саботига, қаноатига тасаннолар айтаман.

Мана, ўша машъум кунлар ортда қолди. Аммо шоиранинг на ижодини, на иродасини айрилиқ ва ҳижрон бука олмади. У ёстиқдоши учун ҳам яшашга, ижод қилишга ўзида янада кучлироқ маъсулият ҳис этди. У давр синовларидан соғ-омон чиқди. Шунданмикин, ундаги жисмоний тетиклик, ижодий баркамоллик?!

Шу тариқа ўқувчиларимга фидоийликдан қайта-қайта сабоқ бераверaман, унинг нафақат ижоди, ҳаётининг ўзи ҳам ёшларга ибрат эканлигини таъкидлайман.

Яқинда «Халқ сўзи» рўзномасида Зулфия опанинг «Хотирам синиқлари» деб номланган достонларини ўқиб қолдим. Шоира ҳамон ижод билан ҳамнафас эканлиги кишини қувонтиради. У пинҳона соғиниб кутган ҳурриятнинг келганидан боши осмонга етганлигини, ҳуррият шаббодаларига бағрини тутар экан, хотиралар гирдобига бир зум ғарқ бўлганини ҳаяжон ила сўзлайман.

Ҳуррият, келдингми — наҳотки келдинг..
Пинҳона соғиндим, пинҳона кутдим.
Ёмғирга бағрини тутган саҳродек —
Сенинг насимингга қалбимни тутдим.

...Ака, жоним акам — жондошим акам,
Олтмиш йил изимга қайтиб йиғлайин,
Бўғзимга тош бўлган йўқловларимни
«Оҳ»ларим эритар — айтиб йиғлайин...

Маълумки, шоиранинг акаси Нормат Исроилов Хоразм обкомининг биринчи котиби бўлган ва қатоғон йилларида отиб ташланган. Шоира акасини отган совет давлатини «куйлаш»га, «бахт ва шодлик куйчиси» бўлишга мажбур эди. Шу сабабли у: «Олтмиш йил изимга қайтиб йиғлайман», — дейди. Зеро, ўшанда у акаси учун очиқ йиғлай олмасди. Хайрият, истиқлол келди.

Акаси қисмати ҳам, ёри — Ҳамид Олимжон фалокати қатори Зулфияхонимни ўртаган, айтилмас дард эди. Бу шоира матонатидан яна бир бор ҳайратланмоғимизга сабабдир.

Қутлуғ ёшда у киши ҳамон тетик, ижод оғушида. Ҳаммага ҳам шундай бахт, элга ҳамнафаслик насиб этсин.

Мавлуда СОБИРЖОНОВА,
Акмал Икромов туманидаги 197-мактаб муаллимаси.

Қадимдан ўзбек хонадонлари иморатини кунга қаратиб, яъни кунгай қуришни яхши кўрадилар. Тонгнинг илк нурлари, офтобнинг илк шуъласи бундай уйларнинг пештоқидан ўпади, ёруғликка чулғайди. Бундай уйлар ҳаётнинг жонбахш нафасларидан файзга тўлади. Дарвозасини, деразасини тонг оқармай, кунга очиб қўйганлар қалбига, уйларига умид ва қувонч ёғдулари қоришиб кетади. Шарқнинг асл шоираси устоз Зулфияхоним шеъриятини мен кунгай қасрга ўхшатаман. Назаримда офтоб энг аввал тоғлар қоясини нафаси билан илитгандай, Зулфияхоним шеърияти қасрини қуёш илоҳий баҳрасидан чароғон айлагани сир эмас.

ҚАЛАМ ДЕҲҚОНИ

Балки шу боисдир, унинг шеърларида — дард ёрқин, эҳтирослар пўртанали, муҳаббат олови жонни куйдиргулик, ҳижрон саслари ҳам йиғлатади, ҳам овутади, бардошингизни қайроқдай қайрайди, маҳзун хаёллари аро келажакнинг куч-қудрати балқиб туради...

Элим — қуёш йўлин йўл деб билган халқ...

Қайларга элтади бу қуёшнинг йўли? Эзгулик, яхшилик, келажак боғларига эмасми? Тун зулматидан омон чиққан юраклар қуёшни она сутидай симириб, қайта қувватга тўлмайдими? Шу сеҳрли эътимоддир, кундузнинг ҳимматига ишонмоқдир. Инсонни улуғ ишларга, буюк меҳнатга рағбатлантирган ботиний овоз.

Ё мен кучиб етмаган ҳаёт
Она каби эслатар бурчим?
Сероб қилмай битган бир булоқ
Каби битди ё қалбда кучим?

Игна билан мен қазиб қудуқ,
Ўша чашма-кўзни очаман.
Кор қилмаса қалбимдаги ўт,
Сочим ёқиб учқун сочаман.

Отам боши каби оқ тоғдан,
Отқин сувдан юламан қудрат.
Бу кун каналга зор тупроқдан
Ташналикни оламан пудрат...

Қаранг, ўттиз йил аввал луғатда эскириб, занглаб ётган «пудрат» сўзини шеърга олиб кириб, уни янгилаган эди шоира. «Тупроқдан ташналикни пудрат олмоқ»... Дунё четлаб ўтган тупроқ, унга сувни етаклаб борган, канал айқиртирган халқнинг шоираси «ташналик»ни ижарага олмоқда. Бу ташналик ҳаётга, она ерга, муҳаббатга, одамлар меҳрига, халқ қалбига ташналик ҳисси...

Халқ тақдирин бир жилғасидай
Ҳар инсондан тилайман баҳра...

Халқдан баҳра олмоқ ва ўзи ҳам шу тупроқни баҳраманд этмоқ... Одамзод ўсган муҳитида меҳр-ардоқ кўрмаса у юксалмайди, униб-ўсмайди. Дарахт ҳам ёлғиз кўкармайди.

Меҳру муҳаббат, меҳнат ва матонат ёлқинлари Зулфияхоним ижодини, ҳаётини, шахсиятини дунёга машҳур этди. Шу боис ҳам унинг хонадонига етти иқлимдан дўстлар, сафдошлар, мухлислар интилиб келдилар. Унинг соддалигида улуғворлик, улуғлигида жозибали камтаринлик мужассам. Унинг Ҳамид Олимжонга садоқати афсонага айланиб кетди. Шоиранинг Осиё ва Африка минбарларида ўқиган шеърлари Шарқнинг ҳикматли даъватига айланди. Элларни биродарликка, дўстликка, ҳаётсеварликка, тинчликни эъзозлашга чорлади у:

Ҳаёт гўзаллиги шеъриятининг
Ёниқ нафасига тўлсин бу жаҳон...

«Мушоира»ни ўқирканиз, Осиёнинг беҳад рангин ва замзамаларга бой қалбини тинглагандай бўласиз, чордона қуриб шеър тинглаётган Одамзоднинг шоир қаршисида, Сўз таъсирида юраги мумдай эриб, умрнинг масъуд кунларига шукрона айтаётганини сезасиз...

Буюк мушоира этади давом,
Келингиз Сиз ҳам...

Зулфияхоним она Жаҳонни, фозил Инсонни Сўз, Ақл, Шеър баҳсига чорламоқда. Халқ шоирасининг илк китоби «Ҳаёт варақлари» чоп этилганига 63 йил бўлди. Бир пайғамбар умри. Бу йиллар не тўфону бўронлар, зилзилаларга гувоҳ бўлган. Улардан, давр синовларидан ёруғ юз билан ўтган, ўз элига қуёшли қўшиқлар бағишлаган, ўз халқи билан юксалган, ҳамон шогирдларини ижод баҳсига чорлаётган ардоқли Зулфияхоним шеъриятнинг олтин тахтида. Ҳамон суюмли, туйғуларида — баҳор, шеърлари — навқирон, Сўз айтадилар:

Мен чиққан чўққидан парвозга чиққанлар
Сендан ҳам суръатли,
Мендан ҳам журъатли,
Силсила ошганлар етажак —
Ҳеч аср битмаган энг ёрқин,
Энг ўтлуғ дилларга
Энг яқин қўшиқлар битажак!

Мен эсам шу куйни нақ ўзим битгандай,
Келажак минг йиллар ўркачин ўтгандай
Қувнарман!
Қайтадан дилимда,
Чеҳрамда ёшликнинг,
Замонга эшликнинг шодлиги барқ уриб кетажак.

Мана, азиз ўқувчим, Зулфияхоним шеърияти қасрига бир лаҳза кирдим-у юрагим кенгайиб кетди, абадий ёшлик алангасидан фикрим тиниқлашди ва мунаввар Сўзга яна бир бор ташаккур айтдим!

Ойдин ҲОЖИЕВА,
Ўзбекистон халқ шоири.

ОҲ, ИЖОД, ДАРДГИНАМ

Оҳ, ижод, дардгинам!
Сен менинг оромим рақиби,
Уйқусиз тунларим ёритган шамчироғ!
Муқаддас танҳолик ҳабиби,
Гоҳ чорлаб, гоҳ дейман «кет йироғ!»

Эй менинг умримнинг эгови,
Эй қалбим дардига бир малҳам,
Мен уйқу истайман,
Шеър дови бўласан.
Кетмайсан қувсам ҳам!

Қаламни ташлайман сўндириб мен чироғ,
Фикрдан ёрилгич бошимни кўрпага ўрайман.
Уйларим, чулдироқ қушларим, кетингиз,
Сизда-ку бор қанот
Мен ухлай, менга ҳам насибдир
Ухламоқ?
Йўқ!
Юрак бош билан қилар жанг,
Ўртада қон юрар тинмайин ўт оқин.
Фикрлар лашкари ҳолимни этар танг.
Чарчайман, ахир мен гар шоир, бир хотин,
Ақалли уйқунинг амрига кирайин!

Йўқ! Қонда шу аёл қудрати
Денгизнинг тўлқини сингари
Уйқуни отади бедорлик соҳили тошига
Ва мени етаклар қоғозим қошига,
Мен эсам кўзимни очмайин,
Мадорсиз қўл билан ёқаман чироғим;
Итқитган қаламни ахтариб топмайин
Шивирлаб айтаман илҳомнинг тафобин!

Оҳ, ижод алами!
Тун бўйи шу зайил
Сен билан гоҳ тотув,
Гоҳ рақиб,
Яна мук тушаман назмнинг машқига.
Ва лекин энг синчков мунаққид
Эрта бор!
Ҳар мисра тушади яна дил шафқатсиз дастига:
Мисрага далалар нафаси кирмаса,
Инсонлар юраги ловуллаб турмаса;
На давр, на меҳнат, на шодлик, замона қаламни сурмаса,
Бир пулдир, меҳнату дарду шеър, тун умри...

Ўқийман ёзганим,
Уйлаб ҳам турмайин йиртаман парчалаб!

Бахт йўқлаб:
Оҳ, ижод
Агар қалб дардидан таваллуд бўлолсанг,
Сенга дуч ҳар юрак торини тополсанг,
Шеър бўлиб эл ичра юраман яраклаб,
Уйқудан ҳусн олган аёлдан ўктамроқ.

О, ижод алами, дардлари,
Сен тушдай қоласан тун ичра,
Мен эсам ўзимни сезаман тонгдан ҳам гўзалроқ.
У чоқда мен шеърман!
Шеър эса меҳнатим, шуҳратим, тақдирим ва чеҳрам.

24.VI. 76.

МЕН ЎТГАН УМРГА

Ҳаёт китобимни бехос варақлаб,
Мен ўтган умрга ачинмай қўйдим.
Табассум ўрнида кулдим чарақлаб,
Суйиш керак бўлса, телбача суйдим.

Кийганим ипакми,
читми ё кимхоб,
Юрак бойлигидан қилмабман парво.
Мени оғушлаган ҳаёт нақ офтоб,
Янги қўшиқ талаб унда ҳар сабоқ.

Мен ўтган умга ачинмай қўйдим,
Ҳеч кимда кўрмайин умримга ўхшаш:
Суйдим,
Эркаландим,
Айрилдим,
Куйдим,
Иззат нима билдим.
Шу-да бир яшаш!..
12.VI. 73.

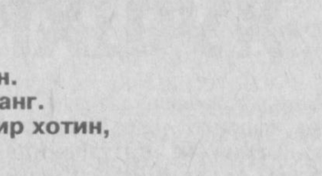

«ХАЛҚ ҚИЗИМАН»

Киши ҳамиша орзу билан яшайди. Орзу бўлмаса, эртанги куннинг не жозибаси, не латофати бор? Ҳамиша сени мароқли воқеалар талпинтиради. Лекин баъзан ҳаёт сенга орзудан ҳам зебо, орзудан ҳам юксак шодликлар туҳфа қилади.

***

Менинг шахсий ҳаётимда ҳеч қандай қаҳрамонона воқеа бўлган эмас. Барча қаҳрамонона воқеаларни халқ амалга оширди. Бу унинг оламшумул ишлари шеъриятга озиқ берди, унинг манбаи бўлди!

***

Ҳаётда донолик ва билимнинг сира туганмас конлари шу қадар кўп эканки, ундан баҳраманд бўлиш учун бутун умрни сарфласа ҳам етмаса керак. Мен ҳаммасини бирдай яхши билиб олишга интилар эдим. Навоий ва Пушкин, Ҳофиз ва Шекспир, Байрон ва Некрасов, Лермонтов ва Лутфийни ўқир эдим, ўқир ва ўқишга интилардим.

***

Онамнинг қанчадан-қанча қўшиқ ва афсоналарни, достон ва эртакларни билишига ақлимиз бовар қилмасди. Бу сеҳрли афсона ва достонлар бизга бениҳоя ҳузур бағишлар, ўзига ром қилиб олар, ҳар сафар янги жилва касб этар эди. Ҳозиргидай замон ва шароитда яшаганда онам ким бўларди — шоирами, олимами, билмадим. Лекин шунга аминманки, мўъжизалар яратишга қодир, жаҳонни кўзга кенг очувчи, инсонни гўзаллик сари етакловчи сўзга шайдолик ҳиссини менинг қалбимда остона ҳатлаб кўчага чиқмаган оддий аёл — онам уйғотган.

***

Шеърият — шоирнинг уриб турган юраги сингари тирик жон. Табиат ва жамиятдаги ҳар бир ҳодиса, ўзгариш, ҳатто инсон кипригининг ҳаракати ҳам уни тўлқинлантирмай ўтмайди. У киши дилининг қувончи ва дардига ҳам, даврнинг нафаси ва суръатига ҳам ҳамиша бедор, кўз-қулоқдир.

***

Сўз — ...фикрларнинг яшаш тарзи, гапириш тарзи. Шоир сўз танлашда хато қилса, унинг фикрлари ҳам хато гапира бошлайди.

***

Мен халқ қизиман. Унга истеъдодимнинг сўнгги қатрасигача хизмат қилишни ўзимнинг энг муҳим ижодий вазифам деб биламан. Илк шеърларимдан бошлаб янги ҳаётни, мен яшаётган заминда амалга оширилган барча эзгу ишларни куйлаб келдим, юртдошларимнинг улуғвор ишларини куйлаб келдим. Чамаси, менга замондош бўлган хотин-қизлар тўғрисида кўпроқ ёздим. Улар ҳамиша мен билан ёнма-ён, ҳамиша менинг шеърларимда. Мен бу шеърларда уларнинг ички дунёсини куйлашга, қисқа тарихий муддатда руҳий тараққиётнинг улкан йўлини босиб ўтган хотин-қизларни тараннум этишга, уларнинг янги жамият вакиласи сифатидаги ҳис ва туйғуларининг бутун гўзаллиги, маънавий бойлигини очишга интилдим ва ҳозир ҳам шунга интилмоқдаман.

***

Гунафша... Миттигина гул. Лекин шундай хушбўй у, қандай гўзал у. Ҳар кичкина жон ўзида шунча фазилатни асрай олса эди.

***

Вақт деган ҳаққоний ҳакам ҳам бор... Ҳар бир ижодкор вақтнинг ғалвиридан омон чиқиб, узоқроқ яшайдиган асарларни орзу қилади.

МУАЛЛИМАНИНГ ШОИРА ҲАҚИДАГИ РОМАНИ

Муҳтарама шоирамиз Зулфияхонимга менинг меҳр-муҳаббатим ёшлик чоғларимданоқ бениҳоя баланд бўлган, — дейди Мирзо Улуғбек туманидаги Усмон Носир номидаги 241-мактабнинг тарих ўқитувчиси Муяссар Умирова. — Бундан роппа -роса 25 йил бурун Қўқон шаҳрида таниқли шоира билан бўлган учрашувда Зулфияхоним астагина унинг елкасига қоқиб: «Қизим, агар қаламингни ташламасанг, келажакда ажойиб ижодкор буласан», — дегандилар.

Тақдир Муассархонни Зулфияхоним билан Қашқадарёда яна учраштирди. У келин бўлиб тушган Абди Умиров хонадонида шоирани яхши билишар ва беҳад ҳурмат қилишар эди. Оила альбомидаги сувратлардан Зулфияхонимнинг бу хонадонга нечоғлик яқин ва азиз экани яққол кўриниб турарди. Энг қувончлиси, оиланинг тўнғич фарзанди исмини ҳам Зулфия деб атаганди.

Муяссар Умирова шоира орзу қилгандек катта ижодкор бўлиб етишмаса-да, қаламини тарк этмади. Аввало, ижодкор тарихчи муаллим сифатида ўқувчилар меҳрини қозонди, ҳамкасблари ҳурматига сазовор бўлди. «Излайин қаерлардан» романини ёзиб, иқтидорини бадиий ижодда синаб кўрди. Энг қизиғи шуки, асарда шеъриятимиз маликаси Зулфия образи икки қалб садосини дилига жо қилган Ҳумо қуши тимсолида қаламга олинган. Роман Жиззахда ўтадиган республика ижодкор ўқитувчилар кўрик- танловига тавсия қилинди.

Ш.АСҚАР.

ҲАЁТ ВА ИЖОД ЙИЛНОМАСИ

1915 йил 1 март — Зулфия Тошкентнинг Ўқчи маҳалласида дегрез оиласида туғилди. Шу маҳалладаги мактабда ўқиди.

1931-1934 йиллар — хотин-қизлар билим юртида таълим олди.

1931 йил 17 июль — «Мен иш қизи» номли биринчи шеъри «Ишчи» газетасида босилиб чиқди.

1932 йил — биринчи шеърий тўплами — «Ҳаёт варақлари» чоп этилди.

1935 йил — Ўзбекистон Фанлар комитети қошидаги Тил ва адабиёт институтининг аспирантурасига ўқишга кирди.

1938 йил — ёшлар ва ўсмирлар нашриётига ишга кирди.

1941-1950 йиллар — Ўзбекистон Давлат нашриётида бадиий адабиёт бўлими мудири лавозимида хизмат қилди.

1943 йил — биринчи марта рус тилида В. Луговский сўз бошиси билан «Верность» номли шеърий тўплами нашр этилди.

1950 йил, октябрь — Зулфия қайта нашр этила бошланган аёллар журнали «Ўзбекистон хотин-қизлари» (ҳозирги номи «Саодат»)да адабиёт ва санъат бўлимининг мудири, 1953 йилдан эса бош муҳаррир лавозимларида ишлади.

1965 йил— Зулфияга «Ўзбекистон халқ шоири» фахрий унвони берилди.

1968 йил, апрель — Жавоҳарлал Неру номидаги мукофотнинг биринчи лауреати бўлди.

1970 йил 17 апрель — «Ўйлар» ва «Шалола» («Водопад») шеърлар китоблари учун Зулфияга Ҳамза номидаги Давлат мукофоти берилди.

1970 йил, ноябрь — Халқаро «Нилуфар» мукофоти берилди.

1972 йил, апрель — Болгариянинг биринчи даражали «Кирилл ва Мефодий» ордени билан мукофотланди.

1975 йил, март — «Халқлар дўстлиги» ордени билан мукофотланди.

1985 йил — Меҳнат Қаҳрамони унвонига сазовор бўлди.

1994 йил 25 август — Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг Фармонига биноан Мустақил мамлакатимизнинг илк мукофотларидан «Дўстлик» ордени билан тақдирланди.

ЭҲТИРОМ

Кеча Тошкентдаги Туркистон саройида Ўзбекистон халқ шоири Зулфия таваллудининг 80 йиллигига бағишлаб тантанали кеча бўлиб ўтди.

Эртага — Халқаро болаларни ҳимоя қилиш куни

САЛОМАТЛИК ЎЙИНЛАРИ

Соғлом авлод учун...

Бу ибора нутқимизда, тилимизда 1993 йилдан бери пайдо бўлди. Чунки ўша йили мустақил Ўзбекистонимизнинг илк ордени шу номда таъсис қилинган эди. Бунинг чуқур маъноси ва катта мақсади бор. Зотан, Ўзбекистон диёрида туғилиб, вояга етаётган жажжи ўғил-қизларнинг соғлиги, тетик ва бардам камол топиши Ватан тараққиётининг тамал тошидир. Шу боис «Соғлом авлод учун!» бугунимизнинг энг мўътабар шиори бўлиб қолди. Хўш, амалда нималар қилинаяпти?

Мактабгача тарбия бўғини — болалар боғчаси бу қутлуғ шиорнинг ижрочилари, тарғиботчилари эканлигини тан олган ҳолда, фидойи ва жонкуяр мудиралар, тарбиячиларнинг эзгу ишдаги қадамини қўллаб — қувватлаш керак. Ана шундай мудираларнинг бири Дилбар Ғуломовадир. У Чилонзор туманидаги 586-болалар боғчасини бошқаради.

Яқинда бу боғчада саломатлик кунига бағишланган «Соғломжон — полвонжон» шиори остида катта спорт байрами нишонланди. Байрамки, бунда иштирок этганлар — шаҳар, туман халқ таълими идоралари, намунали мактабгача тарбия муассасалари ходимлари, олимлар, педагоглар, болажонлар — барча-барча аъло кайфият билан ўтиришди.

Боғчанинг кенг саҳнлик ҳовлисида ҳилпираб турган ҳарир байроқлар, шарлар, турли ҳаракатли ўйинлар кўрсатишга мўлжалланган мосламалар, қувноқ эстафеталар намойиш этишга ҳозир турган жажжи тарбияланувчиларнинг чеҳраларида байрамона руҳ сезиларди. Чилонзор тумани халқ таълими бўлими мудири М. Абдалимов тўпланганларни Саломатлик куни билан табриклаб, жумладан, шундай деди:

— Ҳар қандай давлат, ҳар қандай жамият ўз бойликлари билан қудратли ҳисобланади. Лекин кўп асрлик тарихий тажриба шуни кўрсатадики, жамиятнинг ҳақиқий бойлиги, бу инсонлар ва уларнинг саломатлигидир. Юртбошимиз И. Каримов шундай деган эди: «Соғлом деганда биз фақат жисмонан бақувват фарзандларимизни эмас, балки маънавий ёш авлодни ҳам кўзда тутамиз. Чунки ҳар тарафлама соғлом авлодга эга бўлган халқни ҳеч қачон енгиб бўлмайди». Мана, бугунги ўтказилаётган тадбир ҳам айнан шу масалага қаратилган. Соғлом авлодни тарбиялаш буюк давлат пойдеворини қуриш демакдир. Бу вазифани бажариш масъулиятининг маълум бир қисми мактабгача тарбия муассасалари зиммасига тушади. Бинобарин, улар ўз иш фаолиятларини шундай тузишлари керакки, болаларимиз ҳам жисмонан, ҳам маънавий жиҳатдан соғлом бўлишсин!

Бугунги спорт байрамида туманимиздаги 60 та болалар боғчасидан 18 таси иштирок этаяпти. Уларни байрам билан қутлайман! Барчангизга омад ёр бўлсин!

Қарсак ва олқишлар тантанаворлик руҳи қоришиқ мусиқий оҳангга уланди. Тумандаги 204, 261, 551, 586, 585-болалар боғчаси тарбияланувчиларининг бадиий гимнастика, эпчиллик, чаққонлик машқлари, сеҳрловчи рақслари ҳар бир томошабинга завқу шавқ бағишлади.

«Эртаклар майдони»га етиб олиш эстафетаси 204, 561, 585, 586-болалар боғчаси кичкинтойлари иштирокида намойиш этилди. Чаққонликка, эпчилликка, зукколикка ундайдиган қувноқ ўйинлар 8 турда олиб борилди. Ғилдиракли конкилар билан айланаётган тўплар орасидан ўтиш, коптокни узиб олиш, ғилдиракли аравачадан, гимнастика ўтиргичидан қорин билан сирғалиб тушиш каби ўйинлар қанчалик мураккаб туюлмасин, ёш спортсеварлар буни тезкорлик билан, бенуқсон бажаришди. Чунки уларни «Эртаклар майдони» кутмоқда эди. Бу майдончада уларга турли совға-саломлар, шоколад, копток, арқон, теннис, шашка улашилди. Кичкинтойлар хурсандчилигининг чеки йўқ.

Туман халқ таълими бўлими касаба уюшмаси раиси Л. С. Солойда боғча мудираларига ҳам совриғ мукофотларни топширди. Тадбирда фаол қатнашган боғчаларнинг мудираларига 500 сўмдан, тарбиячиларига 300 сўмдан пул мукофоти ажратиш тўғрисидаги хушхабар ҳам эълон қилинди.

«Соғломжон—полвонжон» спорт байрами ниҳоясига етди. Томошалар қанчалик қисқа бўлмасин, кичик ёшли спортчиларнинг хотирасида бу кун узоқ вақтлар сақланиб қолса, ажаб эмас! Бинобарин, саломатлик ўйинлари давом этади! «Соғлом авлод учун!» шиори эса янграйверади!

Ҳ. ТЎЙМАНОВА.

Болажоним —баҳорим.

Р. АЛЬБЕКОВ сурат лавҳаси.

БИРИ КАМ ДУНЁ

ЁНАЁТГАН БОЛАЛИК

Перм вилоятининг Чернушинск тумани марказий касалхонасига қаттиқ куйиш оқибатида 1980 йилда туғилган мактаб ўқувчиси ётқизилди. Милиция маълумотларига қараганда, токсикомания билан шуғулланиб юрган бу йигитча бензин ҳидидан ширакайф бўлиб олгач, суюқликни ўз устидан қуяди. Сўнг чекмоқчи бўлиб гугурт чақадида, машъум алангa ичида қолади.

ҚИНҒИР ИШНИНГ ҚИЙИҒИ ЎН ЙИЛДАН СЎНГ

Толдиқўрғон вилояти жамоа хўжаликларидан бирининг чўпони М. Омарқулов олдига Герасимовка қишлоғилик мол дўхтири келиб, машинасини расмийлаштиришда ёрдам беришни сўради. «Мен нима қилишим керак?— ҳайрон бўлди чўпон.

Маълум бўлишича, 1984 йилда М. Омарқуловга ВАЗ — 21063 русумли автомашина мукофот сифатида ажратилган. Гарчи ҳужжатлар чўпон номига расмийлаштирилган бўлса ҳам, машинани мол дўхтири илиб кетган. Мана ҳозир машинани сотишяпти. Бунинг учун машина қонуний эгасининг розилиги керак экан. Ана шу розилик учун мол дўхтири чўпонга 30 минг танга (қарийб 500 доллар) таклиф қилди. Лекин бу безбетлик оқсоқолни қаттиқ ранжитди ва прокурорга хат ёзишга ўтирди.

ҚИЁМАТ ҚАРЗ

Суқротни кўпчилик яхши билади: қадимги юнон файласуфи, диалектиканинг асосчиларидан бири. Лекин унинг ўта қашшоқ яшаганлиги ҳақида ҳамма ҳам эшитмаган бўлса керак. Бир куни Суқрот тушлик учун қўшниларидан жўжа қарзга олади. Орадан неча йиллар ўтиб, жон таслим қилаётганида, ўша қарзи эсига тушиб, дўстидан тўлаб қўйишни илтимос қилади.

ЎН БЕШ ЁШЛИ ҲОТАМТОЙ

Ўн беш ёшлик Денис Уфа шаҳрининг марказий бозори ёнидаги ер ости ўтиш йўлида ҳотамтойларча саховат кўрсатарди. Йўловчилар ҳайратининг чеки йўқ эди: шунча пулни қандай топти экан?

Маълум бўлишича, ўсмир ижтимоий адолатни тикламоқчи бўлиб, бадавлат ота-она йиққан бойликни бошқалар билан баҳам кўришга аҳд қилибди. Отаси ва онаси дала ҳовлига кетишини пойлаган ўсмир имконият бўлиши билан уйидаги видеожиҳоз ва рангли телевизорлардан бирини сотиб юборади. Денис қўлидаги мўмай пулни уч қисмга ажратади: қочоқлар учун — эҳсон, камбағалларга — садақа, мактаб таъмири учун — ёрдам...

Адолатнинг ёш ҳимоячиси ўзига сариқ чақа ҳам олиб қолмади.

ГАЗЕТА СОТИБ

Миллионер лақабли Саша газета сотувчи самаралик ўспиринлар ичида мутлоқ чемпионликни қўлга киритди. Болалар шаҳарни қисмларга бўлиб олишди ва лафзларида қатъий туришди. Хуллас, пул топишда ҳозирча Сашага тенг келадигани йўқ: ўтган ойда у бир ярим миллион рубль ишлади.

МАКТАБ ЎҚУВЧИЛАРИНИНГ III СПАРТАКИАДАСИ

Ўзбекистон Республикаси халқ таълими тизимидаги мактаб ўқувчилари III спартакиадаси дастурига киритилган спортнинг 20 тури бўйича мусобақаларнинг аксарияти якунланиб, ғолиб ва совриндорлар аниқланди.

КАМОНДАН ОТИШ

Камондан отиш бўйича Фарғона шаҳрида ўтказилган мусобақада Фарғона вилояти вакиллари спартакиада ғолиби бўлишди. Тошкент шаҳри командаси — иккинчи, Бухоро вилояти спортчилари учинчи ўринни қўлга киритишди.

Шахсий биринчиликда Фарғона вилояти вакили Д. Муҳаев, қизлар ўртасидаги курашда тошкентлик Е. Збиковская ҳурмат шоҳсупасидан ўрин эгаллашди

ЮНОН — РУМ КУРАШИ

Андижон шаҳрида бўлиб ўтган беллашувларда барча вилоятлар, Тошкент шаҳри ва Қорақалпоғистон Республикаси спортчилари иштирок этишди.

Муросасиз курашлардан кейин Самарқанд вилояти полвонлари — биринчи, тошкентликлар — иккинчи, андижонликлар учинчи ўринни қўлга киритишди.

ДЗЮ-ДО КУРАШИ

Самарқанд шаҳрида қиз болалар ва ўсмирлар ўртасида ўтказилган дзю-до мусобақалари тўрт кун давом этди.

Қизлар ўртасидаги беллашувларда Тошкент шаҳри вакиллари, ўсмирлар ўртасидаги беллашувларда Самарқанд вилояти командалари спартакиада чемпионлари бўлишди.

АКРОБАТИКА

Андижон шаҳрида ўтказилган акробатика мусобақаларида Тошкент шаҳри спортчилари ғолиб чиқишди. Тошкент ва Фарғона вилоятлари командалари иккинчи ва учинчи ўринларни эгаллашди.

Ўсмирлар ўртасида акробатик сакраш бўйича тошкентлик Е. Волчков биринчи ўринни эгаллади. Эркаклар ўртасида жуфт машқлар бажаришда Тошкент шаҳри вакиллари Т. Мазитов ва Э. Мусинлар ғалаба қозонишди.

Эркаклар гуруҳ машқларини бажаришда Тошкент шаҳри вакиллари М. Дуйсенов, Н. Дуйсенов, А. Соатов, А. Ҳасановлар спартакиада чемпионлари бўлишди.

Қизлар ўртасида акробатик сакрашда Тошкент шаҳри вакили А. Пелешенко ғолиб бўлди.

Қизлар ўртасида жуфт машқ бажарувчилар орасида Н. Мақсумова ҳамда Э. Исломоваларга тенг келадигани бўлмади.

Қизлар гуруҳ машқларини бажаришда Тошкент вилояти вакиллари Н. Конзаварова, М. Тиктопулу, Г. Ҳасанова ҳамда А. Бородиналар ғолиб чиқишди.

ВОЛЕЙБОЛ

Ўсмирлар ўртасида Қўқон шаҳрида бўлиб ўтган мусобақаларда Фарғона вилояти волейболчилари чемпионлик унвонига сазовор бўлишди. Тошкент шаҳри ва Самарқанд вилояти командалари иккинчи ва учинчи ўринларни қўлга киритишди.

Қизлар ўртасида Самарқанд шаҳрида бўлиб ўтган волейболчилар баҳсида Тошкент шаҳри командаси ғолиб чиқди. Фарғона вилояти командаси — иккинчи, навоийлик спортчилар учинчи ўринни олдилар.

Мухбиримиз.

УНУТИЛМАС ЭРТАЛИК

Пойтахтимизнинг Собир Раҳимов туманидаги 196-мактабнинг 4-«А» синф ўқувчилари ҳам ўқишнинг бошланғич даврини тугатиб, меҳрибон муаллималари Ҳурматой Алимова билан хайрлашдилар.

Хайрлашув ўтказилаётган синф хонаси миллий руҳда безатилган. Ўқувчилар ижодкорлиги билан ясалган турли-туман гуллар, ёзувлар ўқувчилар зеҳнининг ўткирлиги, ўқишга иштиёқининг баландлигидан далолат беради.

Ҳурматойнинг ўқувчилари учишга шайланган полапонлардай тизилишиб туришибди. Уларнинг дил сўзлари азиз муаллималарига, унинг машаққатли, олижаноб, беҳаловат меҳнатига бағишланди.

Бошланғич синф таълимнинг пойдевори ҳисобланади. Ҳурматой шундай пойдеворни мустаҳкам қилиб қурган муаллимадир. Унинг ўқувчилари билимдонлиги билан учрашув маросимига келган ота-оналари ҳамда бошқа меҳмонларни ҳам хурсанд қилишди. Ўқувчилардан Шаҳноза, Жаҳонгир, Мирвоҳид, Умидлар ўзларининг зукколикларини кўрсатдилар.

Ўқувчим деб эркалаб,
Қўлларимдан етаклаб,
Бердингиз бизга таълим,
Раҳмат, устоз муаллим!

Бу сўзлар таълимнинг келгуси пиллапоясига ўтаётган болаларнинг дил сўзлари бўлиб янгради. Эрталик иштирокчилари севимли, ғамхўр муаллималари Ҳурматой Алимовага бир умрлик миннатдорчиликларини куйга, қўшиққа солиб изҳор этишди.

С. ҲАСАНОВА.

Шогирдлар устоз ҳақида

ФИДОЙИ МУАЛЛИМА

Жиззах вилояти Ғаллаорол шаҳрида тажрибали, ташаббускор ва ўз касбининг жонкуярлари ҳақида гап борганда «Гулнора муаллим» номи биринчилар қаторида тилга олинади. Шаҳарда Гулнора Мансуровани билмаган, у ҳақда эшитмаган биронта хонадон бўлмаса керак. Ҳаётининг ўттиз беш йилини ёшлар тарбиясига бағишлаб, ҳозирга қадар фидойилик кўрсатиб келаётган бу муаллиманинг эл ҳурматига сазовор бўлиши бежиз эмас.

Гулнора Мансурова 1961 йилда Самарқанд хотин-қизлар билим юртини тугатиб, шу йили Ғаллаорол шаҳрининг Ю. А. Гагарин номидаги 16-ўрта мактабида ишлай бошлади.

Гулнора опа касбини тўла-тўкис эгаллаш учун олий ўқув юртида чуқур билим олиш кераклигини ҳис этди. Мактабдан ажралмаган ҳолда Жиззах давлат педагогика институтининг сиртқи бўлимини муваффақиятли тугатди. Кимнинг фикри қандай, билмадим, юқори синфларга нисбатан бошланғичларга дарс бериш қийинроқ. Мактаб ҳақида тасаввури ҳали яхши шаклланмаган болалар билан тил топишиш, уларни янги жараёнга кўниктириш барчанинг ҳам қўлидан келавермайди.

— Ўқишнинг дастлабки онлари ниҳоятда мураккаб давр ҳисобланади, — дейди тажрибали мураббий. — Бу пайтда ўқувчиларнинг руҳиятини ўта синчковлик билан кузатиб бормоқ даркор. Уларнинг мурғак қалбида мактабга, ўқишга нисбатан меҳр-муҳаббат уйғотиш лозим. Ўйламай айтилган бир оғиз сўз сабаб бўлиб уларнинг ўқишдан, умуман, кўнгли совуб кетиши мумкин. Шу боис шогирдларимга ҳар вақт бошланғич синф ўқувчилари билан ўта эҳтиёт бўлиб муомала қилинглар, деб уқтириб келаман.

Ҳа, бу сўзлар аллақачон ҳаётда, ишда ўз аксини топган. Гулнора опа ўз фаолияти давомида юзлаб болаларга савод ўргатиб, уларнинг онгига меҳр-муҳаббат, Ватан туйғуларини сингдира олди. Ҳозирги кунда у кишининг қўлида тарбия топганларнинг кўпчилиги илм-фан соҳиблари, жамиятимизнинг ардоқли кишиларидир.

Халқимизда: «Сен ўз касбингни ардоқласанг, эл-юрт, она-Ватан сени ардоқлайди», — деган доно ўгит бор. Ўз касбини ардоқлагани ва кўп йиллик самарали меҳнати учун ҳукуматимиз 1981 йилда Гулнора Мансуровани «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўқитувчи» унвони билан тақдирлади.

Гулнора опа ўқитувчиликдан ташқари шаҳар хотин-қизлар кенгашининг раиси вазифасида ҳам ишлади. У кишининг ибратли хислатларидан бири — педагогикада тўплаган тажрибаларини ҳамкасблари ва ёш муаллимлар билан баҳам кўришидир. Бу борада у вилоят, туман газеталарида қатор мақолалар билан чиқиб, таълим жараёнини такомиллаштиришнинг муҳим омилларини изчил баён этди.

Ҳамюртлари ҳамма вақт ёшларга Гулнора опанинг оиласини, уларнинг аҳил, тинч-тотувлигини ўрнак қилиб кўрсатишади. У тўрт ўғил, икки қизнинг онаси, олти неваранинг бувисидир. Қизлари, келинлари ҳам оналарининг ишларини давом эттириб, ўқитувчилик касбини эгалладилар. Умр йўлдоши вафот этгач, ҳам она, ҳам ота бўлиб фарзандларини тарбиялади, ўқитди. Уларни ҳалолликка, тўғрисўзликка ўргатди.

Умуман, эл-юрт равнақи, фарзандлари камолоти йўлида неки хизмат бўлса, барчасида Гулнора муаллим камарбаста. У кишининг камтарин ҳаёт йўллари бугунги ёшлар учун катта бир мактаб бўлса арзийди.

Умида ҚАЮМОВА,
Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институти аспиранти.
Қаҳрамон ЎСАРОВ,
Тошкент шаҳар сайёҳ инспекциясининг катта инспектори.

Китоблар оламида

ХУШХИСЛАТ ХОЖАГОНЛАР ТАРИХИ

Яқинда Самарқанддаги «Суғдиёна» нашриёти истеъдодли ёш олим Комилхон Каттаевнинг «Маҳдуми Аъзам ва Даҳбед» номли китобини чоп этди. Бу асар мусулмон оламида шуҳрат қозонган даҳбедий хожалар авлоди ҳақида ҳикоя қилувчи қимматли манбадир. Комилхон Каттаевнинг Шердор мадрасаси, Даҳбед мавзеи, Хожа Аҳрори Вали, Амир Ялангтўш Баҳодир ҳақидаги чиқишлари каби ушбу асар ҳам саодатли тақдирга мушарраф бўлишига аминмиз.

Муаллиф бой тарихий ҳужжатларга ва ҳалигача эълон қилинмаган маълумотларга таянган ҳолда чуқур илмий изланишлар қилади, қимматли хулосалар чиқаради. Бунда у «Жомеъул-мақомат», «Равойи-ул-қудс», «Тазкираи азизон», «Маноқиби тарихи Даҳбедия» сингари бир қатор асарларга, тарихий обидалар: мадрасалар, хонақоҳлар, қабртошлар ва бошқа манбаларга асосланган ҳолда Маҳдуми Аъзамийлар шажараси ҳақида ўз фикрларини изчил баён қилади.

Тасаввуф силсиласида алоҳида мавқе тутувчи даҳбедий хожаларнинг Туркистон маънавий-ахлоқий ва диний-фалсафий дунёсининг ривожланишида ўйнаган муҳим аҳамияти тўғрисида баҳс юритиш мазкур асардаги марказий мавзулардан биридир. Китобда Маҳдуми Аъзам—Сайид Аҳмади Косонийнинг қаламига мансуб асарлар ҳам тўлалигича келтирилиб, улар ҳақида ҳам кенг маълумот берилган. Тариқат шуҳратини бутун ислом дунёсига ёйган нуктадон мутасаввуф олимнинг 1994 йилда Самарқандда ўзбек ва тожик тилларида 20000 нусхада нашр этилган «Зубдат ус-Соликин ва Танбият ус-Салотин» рисоласининг ўзиёқ бу улуғ шахснинг ниҳоятда катта салоҳият ва қувваи ҳофиза эгаси бўлганлигининг ёрқин далилидир.

Асарда, шунингдек, даҳбедий хожалардан Мусохонхожа, Хожа Абул Бақо ибн Хожа Баҳоваддин, Хожа Муҳаммад Ҳалимхон ибн Сайид Маъсумхон, Каттахонхожа каби диний тафаккур соҳибларининг асарлари рўйхати ҳам келтирилганлиги мазкур сулола намояндалари дин олами маънавий дунёсининг бойишида катта ҳисса қўшганлигидан дарак беради.

Улуғларнинг хизматини қилган киши улуғлик саҳнида туради. Ҳазрати Маҳдуми Аъзамнинг халифа—шогирдлари мана шундай улуғликка мушарраф бўлганлардан. Китобда улардан Ҳазрати Хожа Жуйборий, Мавлоно Поянда, Мавлоно Лутфилло Чустий сингари зоти шарифларнинг номлари ҳам катта ҳурмат билан тилга олинади. Шунингдек, Ҳазратнинг фарзандлари Муҳаммад Аминхожа, Хожа Исхоқи Вали, Хожа Ҳошими Даҳбедий, Ҳидоятулло Офоқхожа, Ҳазрати Мусохонхожа, Умархожа Каттахонхожалар ва амир Ялангтўшбий Баҳодир ҳақида атрофлича сўз юритилган.

Бундан ташқари, муаллиф асарнинг сўнггида тасаввуф ва унинг истилоҳлари (атамалари), суфизм ақидалари ҳақида ҳам қимматли фикрлар баён қилган. Тасаввуф силсиласи сулуклари — жаъфария, қодирия, рафоия, сафавия, неъматуллолия, кубровия, нақшбандия ва бошқа тариқатлари тўғрисида тўхталиб, улар ҳақида ўз мулоҳазаларини содда, равон тушунтириб ўтади. Китоб Туркистонда тасаввуф тараққиёти тарихинигина ёритиб қолмай, шу билан бирга, ўлкамиз ўтмишининг бир неча номаълум томонларининг ойдинлаштирилишида ҳам ёрдам бериши шубҳасиз. Жумладан, Амир Ялангтўшбий Баҳодирнинг Самарқанд вилояти тарихида, унинг меъморий қурилиши, ободончилик соҳасидаги хизматлари илк марта ушбу тарихчи ёзган сатрларда ўзининг ҳақиқий баҳосини топмоқда. Шунингдек, рус истилоси билан боғлиқ Самарқанд ишонинг маънавий раҳбарлари ҳақидаги фикрлар ҳам диққатга сазовордир.

Асарда учрайдиган айрим жузъий хатолар китобнинг қимматини туширмайди. Шунга қарамасдан, тарихчининг келгуси нашрда Амир Ялангтўшбий ҳақидаги тадқиқотлари кенгроқ берилиши мақсадга мувофиқдир. Зеро, муаллиф у зотнинг темурийлар қаторида Самарқанд тарихида ўйнаган катта ролига юксак баҳо бериши билан, унинг фаолиятига доир маълумотларни яхши билса-да, етарли даражада ёритмаганлиги ўқувчи томонидан қониқмаслик ҳиссини уйғотган. Ўйлаймизки, ёш олим мазкур мавзуни келажакда тўлароқ ёритиб, илм-фанимиз, маънавиятимиз равнақига муносиб ҳисса қўшса, тарихни холис қайта баҳолаб савоб иш қилган бўларди.

«Маҳдуми Аъзам ва Даҳбед» китобида қарийб беш асрдан буён ислом дини тасаввуф оқимининг энг катта силсиласи ҳисобланган Нақшбандия сулукининг маркази бўлиб келган Даҳбед мавзеи ва унинг илм-маърифатли намояндалари, хусусан, Маҳдуми Аъзам Косоний-Даҳбедий авлодларининг табаррук меросларии ҳақида тамоман янги тарихий маълумотлар келтирилади.

Агиографик (авлиёлар ҳаёти ҳақида ёзилган асарлар) характеридаги мазкур асарнинг нашр қилиниши ҳам Самарқанд илмий тафаккури жамоатчилиги оламида катта бир ҳодиса сифатида баҳо олиши табиий.

Китоб улуғ зотнинг яқинда Даҳбедда ўтказиладиган тўйига улкан туҳфадир.

Исроил МИРЗАЕВ,
филология фанлари доктори, профессор.
Нуриддин БЕГАЛИЕВ,
филология фанлари номзоди.

ОДОБ САБОҚЛАРИ

Унутилаёзган миллий қадриятларга, урф-одатлар ва ахлоқ-одоб қоидаларига қайтаётганимиздан қувонмаган киши халқимиз орасида топилмаса керак.

Ўзбек халқи буюк тарихий меросга эга, ўзлигимизни англаб бораётган ана шу тарихий бойликларни кишиларимиз дилига етказиш, айниқса, ўсиб келаётган ёш авлодни миллий бойликларимиздан баҳраманд қилиб тарбиялаш билангина биз маънавиятимизни тиклаймиз, ўғил-қизларни Ўзбекистонимизнинг буюк келажагига лаёқатли фуқаролар бўлиб етишишига эришамиз.

Юртбошимиз Ислом Каримов таъкидлагандек, маънавиятимизни тикламай туриб, мамлакатимизни ривожлантириб бўлмайди. Демак, бугуннинг энг долзарб масаласи фарзандларимиз тарбиясига ўзбекона анъаналаримиз қоидаларини олиб киришимиз, унинг бой мазмунидан ёш авлоднинг одоб, маданиятини шакллантиришда унумли фойдаланишимиз зарур. Бундай масъулиятли вазифа кўпроқ ота-она ва мактабнинг зиммасига тушади. Бу борада бугунги мактабларимизда ўқитилаётган «Одобнома» дарслари айни муддаодир. «Одобнома» дарсларини мактабга илк бор кириб келганига ҳам беш йилдан ошди.

Бу соҳада илк бор «Одобнома» қўлланмасини («Одобнома». Тошкент, «Ўқитувчи» нашриёти, 1991 й.) республика мактабларига етказиб берган иқтидорли тарбияшунос олим Турсунали Қурбонов катта иш қилди. Унинг юқорида номи тилга олинган қўлланмаси мактабга—муаллим ва ўқувчиларга етиб боргани эътиборга молик бўлди ва муваффақият билан қўлланилиб келмоқда. Бу қўлланмани қайта чоп этишни сўраб «Ўқитувчи» нашриётига, Ўзбекистон Халқ таълими вазирлигига кўплаб ёзма ва оғзаки илтимосларнинг келаётгани фикримизнинг далилидир.

Турсунали Қурбонов «Одобнома» дарслари ва машғулотларининг сифати ва самарадорлигини ошириш йўлида яна бир савобли ишга қўл урди. 1995 йилда у ёзган 9-синфлар учун «Одобнома» дарслиги босмадан чиқиб, ўқувчилар қўлига етиб борди.

Иқтидорли тарбияшунос олим қаламига мансуб «Одобнома» ҳозирги миллий қадриятларимиз тикланаётган бир даврда зарур манба деб ҳисоблаймиз. Чунки педагогика фани тубдан, яъни шаклан ва мазмунан янгиланаётган бир пайтда бундай китоблар жуда ҳам зарурдир.

Китобдаги етакчи йўналишлар илмий ва дунёвий билимларни шакллантиришга қаратилган. Жумладан, инсоннинг Ватанга бўлган меҳри, яшашдан мақсад, меҳнатга муносабат, ота-онага муносабат ва ўз бўлғуси оиласига муносабатлар ҳақидаги илмий асосланган фикр мулоҳазалар диққатга сазовордир.

Дарслик ўрта мактабдаги таълим-тарбия ишларига катта ёрдам беришига ишончимиз комил. Чунки унинг ҳозирги давр талаби асосида ёзилганлиги дарслик ички мазмунида акс топган, айниқса, келтирилган ҳаётий далиллар бунинг яққол асосидир.

Дарслик муаллифи тўплаган илмий манба ҳам диққатга сазовор, яъни омма орасида олиб борилган тарбиявий ишлар аҳамияти ўта муҳим. Жамиятимиз янги тузумга ўтаётган бир даврда эл орасида одамийлик йўқолмаслиги учун оқибатни, диёнатни сақлаб қолиш учун барча манбалардан унумли фойдаланишимиз керак. Аёнки, собиқ СССРнинг кўпчилик давлатларида одамлар бошига ташвиш, қирғин келиб, ғайир муносабатлар юзага чиқди. Хўш, Ўзбекистон нима учун тинч? Албатта, Президент И. А. Каримов олиб бораётган сиёсат натижаси, сўнгра миллий урф-одат, мусулмончилик ва эътиқоддир.

Агарда биз «Одобнома»дан янада унумлироқ фойдалана олсак, ишончимиз комилки, ёшларимиз янада меҳрибон, меҳнатсевар, имонли, диёнатли, халқпарвар бўлиб етишадилар.

Набижон ТЕМИРОВ,
педагогика фанлари доктори,
Фарғона давлат университети «Ихтисос педагогикаси ва касб маҳорати» кафедрасининг мудири.

ЯНГИ ТУРДАГИ ДАРСЛИКЛАР ВА ЎҚУВ ҚЎЛЛАНМАЛАР УЧУН ТАНЛОВ

Олий ўқув юртларини янги турдаги ўқув адабиётлари билан таъминлаш бозор муносабатларига ўтиш даврида, айниқса, долзарб масаладир. Чунки дарслик ва қўлланма муайян соҳа йўналиши бўйича ўқув жараёнида асосий манба ҳисобланади.

Кўп босқичли таълим тизимида ўқув жараёнининг қўлланма ва дарсликлар билан таъминланганлик даражаси, биринчидан тегишли соҳа бўйича бакалавр ёки магистрлик малака тасдиқномаси, иккинчидан ўқув режалари, учинчидан фанлар бўйича ўқув программалари асосида белгиланиши зарур.

Давлат таълим стандарти, «Таълим тўғрисида»ги, Қонун концепция ва жаҳон таълим тизими талабларига мос мутахассислар тайёрлашни бевосита давлат тилидаги қўлланма ва дарсликлар асосида амалга ошириш мақсадида вазирликнинг ўқув-услуб идораси 1995-96 ўқув йилида қуйидаги устивор йўналишлар бўйича дарслик ва қўлланмалар қўлёзмалари танловини ўтказади.

Йўналишлар:

1. Бозор иқтисодиёти асослари
2. Иқтисодиёт назарияси
3. Социология
4. Биотехнология
5. Солиқ ва солиққа тортиш
6. Экология ва табиатни муҳофаза қил. ш

Танлов учун қўлёзмалар қабул қилиш муддати 1995 йил 10 сентябргача белгиланди. Танловга келган қўлланма ва дарсликлар танлов ҳайъати томонидан муқобиллик асосида тақриздан ўтказилади. Ғолиб деб топилган қўлёзма қатъий буюртма асосида компьютерда босмага тайёрланиб, бир йил муддат ичида чоп этилиши кафолатланади.

Йўналишлар бўйича ғолиб деб топилган қўлланма ва дарслик учун қалам ҳақидан ташқари 15 минг сўм миқдорида пул мукофоти белгиланди.

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг Республика ўқув-услуб идораси.

РЕСПУБЛИКА МАКТАБГАЧА ТАРБИЯ ХОДИМЛАРИНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ БЎЙИЧА ДОИМИЙ ИШЛАБ ТУРУВЧИ КУРСИДА 1995 ЙИЛ 1—28 ИЮНЬ ОЙИДА НАВБАТДАГИ КУРСЛАР ИШЛАЙ БОШЛАЙДИ.

Унга қуйидаги соҳаларнинг мутахассислари таклиф қилинади:

1. Мактабгача тарбия муассасаларининг мудиралари, мактабгача тарбия муассасаларининг услубчилари: 1. 06 — 28.06. 1995 йил.

2. Махсус мактабгача тарбия муассасаларидаги нутқида, кўзида, ҳаракатларида камчилиги бўлган болалар боғчаси мудиралари ва услубчилари. Қисқа муддатли курс. 1.06. — 18.06. 95 й.

Курсга келган тингловчилар бепул ётоқхона билан таъминланадилар ҳамда йўл харажатлари ва суткали ҳақлари курс ҳисобидан тўланади.

26 кунлик курсга келган тингловчилар санатория ва курорт варақалари билан институт қошидаги санаторий-профилакторийга 2-5 июнгача қабул қилинадилар.

Манзилгоҳимиз: Тошкент шаҳар, С. Раҳимов тумани, Саидов кўчаси, 6-уй. Студентлар шаҳарчаси. Телефон: 46-98-04.

ТУЗАТИШ

«Маърифат»нинг 24 май сонида берилган ўқув режасидаги тиббиёт фани «табиёт» деб ўқилсин.

11-синфга берилган умумий соат 34 эмас, 39 деб ҳисоблансин.

Ўз ХТВ Умумий ўрта таълим Бош бошқармаси.

А. Авлоний номидаги халқ таълими ходимлари малакасини ошириш Марказий институти жамоаси психология кафедрасининг мудири, доцент Нурмат Согиновга акаси

Маматйўлдош АБДУСАМАТОВнинг

бевақт вафот этганлиги муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

«МАЪРИФАТ»

ТАЪСИС ЭТУВЧИЛАР:
Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Халқ таълими ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий қўмитаси.

Бош муҳаррир
Саъдулла ҲАКИМ.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 20.
Рақам ва далилларнинг ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.
МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб — 32-54-17, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-55-58.
«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.
Навбатчи: Икром Бўрибоев.

ИНДЕКС: 64595 Буюртма Г.-0210. Ҳажми 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-2 босишга топшириш вақти — 20.00. Топширилди — 20.00. Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди.
1 2 3 4 5 6